

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Кохан Н. В.

**Трудове право України:
методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи
здобувачів 2 курсу денної форми навчання
спеціальності 081 Право**

Івано-Франківськ 2024

Затверджено на засіданні кафедри трудового, екологічного та аграрного права
Навчально-наукового юридичного інституту
Протокол № 2 від 16 вересня 2024 року

Затверджено на засіданні науково-методичної ради Навчально-наукового
Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені
Василя Стефаника Протокол № 2 від 27 вересня 2024 року

Кохан Н. В. Трудове право України: методичні вказівки для забезпечення
самостійної роботи здобувачів 2 курсу денної форми навчання спеціальності 081
Право. Івано-Франківськ : Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2024.
65с.

Методичні вказівки розроблені на основі ОПП «Право»першого (бакалаврського) рівня
та навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника.

У вказівках включено програму навчальної дисципліни, теми та завдання для
самостійного, поглибленого опанування здобувачами вивченого матеріалу навчальної
дисципліни Трудове право України та питання самоконтролю. Також, до кожної теми
подається перелік нормативних актів та наукової літератури, яка може використовуватися як
при опрацюванні самої теми, так й при написанні курсової (наукової) роботи.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Програма навчальної нормативної дисципліни «Трудове право України»	6
Теми та завдання для самостійного опрацювання	13
Тема № 1 Трудове право як галузь права України.....	13
Тема № 2 Джерела трудового права.....	15
Тема № 3 Принципи трудового права.....	17
Тема № 4 Трудові правовідносини: поняття і структура.....	20
Тема № 5 Міжнародно-правове регулювання праці	23
Тема № 6 Забезпечення зайнятості та працевлаштування.....	27
Тема № 7 Колективні договори та угоди.....	30
Тема № 8 Трудовий договір	33
Тема № 9 Правове регулювання робочого часу	38
Тема № 10 Правове регулювання часу відпочинку	41
Тема № 11 Правове регулювання оплати праці.....	44
Тема № 12 Дисципліна праці. Дисциплінарна відповідальність.....	47
Тема № 13 Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин.....	50
Тема № 14 Правове регулювання охорони праці	54
Тема № 15 Трудові спори і порядок їх вирішення.....	57
Тема № 16 Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю	61
Питання для самоконтролю	64

ПЕРЕДМОВА

Трудове право, як одна з провідних галузей права України характеризується високим рівнем динамізму. Рухомість норм трудового законодавства забезпечується політичними, економічними змінами в країні, імплементацією європейського законодавства, використанням судової практики Європейського суду з прав людини. Така ситуація посилює багатогранні зв'язки трудового права з правовідносинами інших галузей права. У міжнародних відносинах пріоритетнішими стають договірні зв'язки, як на загальнодержавному, так і на локальному рівні, що потребує постійного удосконалення норм національного трудового права, яке згідно із ст. 9 Конституції України та ст.8¹ КЗпП України повинні відповідати нормам міжнародного трудового права.

Поєднання теорії та практики пов'язане також з вирішенням завдань-казусів з окремих інститутів трудового права. Трудове право дає основи теоретичних знань на відповідній, реально діючій законодавчій базі, дає відповідні практичні навички, що дозволяє постійно вивчати не тільки психологію працівника, але і роботодавця, а в цілому також ще й організаційно-управлінські відносини.

Навчальна дисципліна передбачає ознайомлення студентів із загальнотеоретичними правовими поняттями та категоріями (поняттям трудового права, трудові правовідносини, трудовий договір, колективний договір та їхні ознаки, місце і роль трудового права в системі правових норм, джерела трудового права, нормативно-правові акти, порушення прав працівників, юридична відповідальність у трудовому праві, працевлаштування громадян, час роботи та відпочинку, вирішення трудових спорів, права та обов'язки працівників та власників, регулювання трудових правовідносин трудовим законодавством та ін. питання).

Метою викладання навчальної дисципліни «Трудове право України» є отримання теоретичних знань у сфері правового регулювання трудових та тісно пов'язаних з ними відносин (щодо зайнятості та працевлаштування, по виробничому навчанню, підвищенню кваліфікації та перекваліфікації, з організації та управління працею, встановлення умов праці, соціального партнерства, відповідальності за порушення трудового законодавства, по нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю та трудових спорів) і формуванні у студентів практичних навичок застосування правових норм, що регламентують ці відносини.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Трудове право України» є трудове право як галузь права та галузь законодавства, а також практика реалізації відповідних норм різноманітними суб'єктами.

Враховуючи визначений навчальним планом розподіл годин на аудиторні і години самостійної роботи із даної дисципліни і фактичний обсяг матеріалу навчальної дисципліни, самостійна робота студентів складає значний обсяг програмового матеріалу.

Отже, **самостійна робота студентів** – невід'ємна складова частини навчального процесу, яка відіграє важливу роль у процесі формування майбутнього юриста.

Мета самостійної роботи – набуття навичок щодо вирішення конкретних практичних завдань і використання отриманих знань у подальшій практичній діяльності.

Самостійна робота студентів при вивченні дисципліни складається з різних її видів:

- підготовка до аудиторних занять (лекцій, семінарів, практичних занять);
- вивчення законодавчих та нормативних актів України;
- завершення розпочатих на семінарських заняттях завдань, передбачених робочою програмою курсу;
- відвідування консультацій (індивідуальних та групових);
- виконання тестових завдань;
- написання рефератів.

Підготовка до лекційного заняття передбачає ознайомлення студента з матеріалом попередньої лекції і ознайомлення з матеріалами наступної лекції (підручники, посібники).

Підготовка до семінарських чи практичних занять передбачає обов'язкове вивчення отриманого теоретичного матеріалу з метою подальшого застосування знань на практичних заняттях, у наступній практичній діяльності.

Тестові завдання виконуються студентом самостійно та контролюються на тижні контролю за самостійною роботою.

Представлені методичні вказівки покликані полегшити вивчення навчальної дисципліни та поглибити вивчений матеріал. Теми по яких не передбачається проведення лекційних чи семінарських (практичних) занять становлять невід'ємну складову навчального процесу і входять до поточного, модульного і екзаменаційного контролю.

Основою для самостійної роботи є такі навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

1. Болотіна Н.Б. Трудове право України. Підручник Київ: Знання, 2008. 860с.
2. Бойко М.Д., Хазін М.А. Трудове право України. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 400с.
3. Бутинська Р. Я., Мокрицька Н. П. Трудове право України : Навчальний посібник. Львів : «Галицька видавнича спілка», 2022. 312 с. <file:///C:/Users/kohan/Desktop/%D0%9A%D0%9D%D0%98%D0%93%D0%98%20%D0%A2%D0%A0%D0%A3%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5/%D0%91%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9C%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8,%202022.pdf>
4. Венедіктов С.В. Трудове право України. Підручник. Київ «Видавництво Людмила», 2021. 216 с.
5. Іншин М.І. Трудове право України. Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 600с.
6. Іванов Ю.Ф., Іванова М.В. Трудове право України. Навчальний посібник. Київ: Правова Єдність редакція юридичних видань, 2020. 442с.
7. Мельник К.Ю. Трудове право України. Підручник. Харків: Діса плюс, 2017. 480с.
8. Прилипка С.М., Ярошенко О.М. Трудове право. Посібник для підготовки до іспиту. Харків: Право, 2019. 192с.
9. Трудове право України. Академічний курс. Підручник. Київ: Ін Юре, 2018. 544с.
10. Трудове право України. Відпов. Редактор Г.І. Чанишева Г.І. Практикум. Харків: ТОВ «Одісей», 2008. 304с.
11. Трудове право України. Академічний курс. Підручник. За заг. ред. Пилипенка П.Д. 5-те вид., переробл. і доп. Київ: Ін Юре, 2020. 552с.
12. Трудове право України: підручник. За заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 593с.
13. Трудове право України. Підручник. За заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472с.
14. Трудове право України. Підручник. За заг ред. проф. О.М. Ярошенка. Харків, 2022. 376с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/07/27/Trudove.pravo.Ukrayiny.26.07.2022.pdf>
15. Трудове право (в схемах та визначеннях) : Навчальний посібник. За заг. ред. Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166с. http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/492/3/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D0%A2%D0%9F%20%D1%81%D1%85%D0%B5%D0%BC%D0%B8_%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82.pdf

Програма навчальної нормативної дисципліни «Трудове право України»

Змістовий модуль 1. Загальна частина.

Тема 1. Трудове право як галузь права України.

Трудове право як одна з галузей права України. Поняття трудового права. Трудове право як галузь права, наука, навчальна дисципліна, галузь законодавства.

Предмет трудового права, трудові відносини працівників і тісно пов'язані з ними суспільні відносини. Сфера дії норм трудового права.

Функції трудового права й їх роль в умовах становлення ринкової економіки.

Метод правого регулювання трудових відносин. Державно-нормативний метод та метод договірної регулювання трудових відносин. Ознаки та особливості методу трудового права.

Відмежування трудового права від суміжних галузей права (цивільного, адміністративного, права соціального забезпечення, цивільного процесу, виправно-трудоного).

Система трудового права як галузі права. Система трудового законодавства.

Тема 2. Джерела трудового права.

Поняття джерел трудового права України, та їх види.

Форми вираження джерел трудового права. Класифікація джерел трудового права.

Конституція України як основне джерело трудового права.

Міжнародно-правові акти, як джерело трудового права.

Кодекс законів про працю та Закони України, що регулюють трудові правовідносини працюючих.

Підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють трудові відносини.

Локальні нормативно-правові акти.

Місце судової практики у застосуванні законодавства про працю.

Загальне і спеціальне законодавство про працю.

Особливості регулювання праці деяких категорій працівників. Особливості регулювання трудових відносин при запровадженні воєнного стану.

Співвідношення міжнародних договорів про працю і законодавства України.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі і за категоріями працівників.

Тема 3. Принципи трудового права.

Поняття і значення основних принципів трудового права України. Економічна і соціальна основа принципів трудового права України. Зміст і конкретизація основних принципів трудового права. Класифікація принципів трудового права України. Співвідношення загальних принципів з галузевими.

Загальні принципи правового регулювання трудових відносин, що відображені в основних правах і обов'язках громадян і які закріплені в Конституції України та в КЗпП України та міжнародних актах.

Принципи трудового права, що закріплені в Законах України та інших актах.

Зміст основних принципів трудового права: добровільності праці; право на працю, організаційні та правові гарантії сприяння зайнятості й матеріального забезпечення у випадку безробіття; свободи і рівноправності сторін трудового договору; свободи і добровільності укладення трудового договору; стабільності трудових відносин; забезпечення державою мінімальних гарантій; законодавчого обмеження тривалості робочого часу і законодавчого закріплення часу відпочинку; оплати праці; обґрунтованості дисциплінарної й матеріальної відповідальності; створення здорових і безпечних умов праці; пріоритетності життя і здоров'я працівників; обов'язковості для сторін трудового договору вимог законодавства по охороні праці; свободи об'єднання в громадські та професійні організації; обов'язковості державного соціального страхування і забезпечення працюючих допомогою і пенсіями при настанні страхових випадків; державного посередництва при вирішенні трудових спорів (конфліктів).

Тема 4. Трудові правовідносини: поняття і структура.

Поняття і система правових відносин. Поняття трудового правовідношення, його особливості. Відмінність трудового правовідношення від суміжних з ним правовідносин: цивільного, адміністративного, соціального забезпечення.

Суб'єкти трудових правовідносин. Трудова правоздатність, дієздатність громадян, підприємств, установ, організацій в сфері трудового права.

Громадяни (працівники) як суб'єкти трудового права. Співвідношення правового статусу працівника і правового статусу інших осіб (іноземця).

Поняття „роботодавець” та його види. Роботодавець як юридична особа. Роботодавець як фізична особа: роботодавці – суб'єкти малого підприємництва; роботодавці – фізичні особи.

Підприємства, установи, організації як суб'єкти трудового права.

Власник підприємства та організації і його управлінські повноваження по організації праці працюючих. Уповноважений власником орган по управлінню підприємством і організацією. Співвідношення понять „власник підприємства” і „адміністрація підприємства”, „керівник підприємства, установи, організації”, „засновник юридичної особи”. Правовий статус керівників підприємства, установи, організації як суб'єктів трудових відносин.

Трудовий колектив як суб'єкт трудового права. Поняття, види, основні функції і повноваження трудових колективів. Законодавство про трудові колективи і його загальна характеристика. Форми і методи здійснення повноважень трудових колективів. Правовий статус колективу виробничої бригади та його повноваження. Органи трудового колективу (загальні збори, рада трудового колективу), їх повноваження.

Первинна профспілкова організація підприємства, як суб'єкт трудового права. Правове положення профспілок. Основні функції і права профспілок. Роль первинної профспілкової організації підприємства у виникненні, зміні та припиненні трудового договору. Їх права у захисті трудових прав працівників, встановленні умов праці, в регулюванні заробітної плати, робочого часу, у контролі і нагляді за дотриманням законодавства про працю, колективного договору і трудового договору.

Зміст трудових правовідносин, основні права і обов'язки суб'єктів.

Підстави та умови виникнення, зміні та припинення трудових правовідносин. Індивідуальні та колективні правовідносини в сфері трудового права.

Тема 5. Міжнародно-правове регулювання праці.

Поняття та суб'єкти міжнародно-правового регулювання праці.

ООН цілі та завдання. Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.

Міжнародна організація праці (МОП), її цілі та завдання. Характеристика конвенцій і рекомендацій МОП у сфері зайнятості та укладення колективних та трудових договорів. Конвенції і рекомендації МОП, ратифіковані Україною.

Рада Європи, її цілі та завдання. Акти Ради Європи: Європейська соціальна хартія(переглянута), Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод.

Європейський Союз його цілі та завдання, судова практика Європейського суду з захисту прав людини, котрі встановлюють міжнародні стандарти в сфері праці.

Двосторонні та багатосторонні договори України про працевлаштування і соціальний захист працівників.

Права громадян за кордоном. Трудові права іноземців в Україні.

Тема 6. Забезпечення зайнятості та працевлаштування.

Поняття та види зайнятості. Закон України "Про зайнятість населення", його характеристика і значення. Право на зайнятість. Зайняте населення.

Поняття і форми працевлаштування громадян.

Державні гарантії у сфері зайнятості населення. Право особи на вибір місця, виду діяльності та роду занять. Право особи на професійну орієнтацію. Право особи на професійне навчання. Право особи на соціальний захист у разі настання безробіття. Право особи на трудову діяльність за кордоном. Право особи на захист від проявів дискримінації у сфері

зайнятості населення. Право особи на доступ до інформації у сфері зайнятості населення. Право особи на захист прав у сфері зайнятості населення.

Додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Особливості працевлаштування деяких категорій громадян.

Державна політика у сфері зайнятості населення. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції. Заходи сприяння зайнятості населення. Професійна орієнтація та професійне навчання. Послуги посередництва у працевлаштуванні. Застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Соціальний діалог на ринку праці. Участь професійних спілок та їх об'єднань у забезпеченні зайнятості населення. Масове вивільнення працівників з ініціативи роботодавця.

Безробіття. Поняття безробітного, статус зареєстрованого безробітного. Права та обов'язки зареєстрованих безробітних. Порядок реєстрації громадян як безробітних. Поняття "підходяща робота".

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від безробіття. Види виплат та допомог. Допомога по частковому безробіттю.

Тема 7. Колективні договори та угоди.

Загальна характеристика законодавства про колективні договори і угоди. Поняття колективного договору. Види колективних договорів. Сторони колективного договору, угоди і порядок його укладання. Юридичне та господарське значення колективних договорів і угод. Правове регулювання колективних договорів.

Форма колективного договору, угоди.

Зміст колективного договору. Нормативні і зобов'язальні умови колективного договору, угоди. Структура колективного договору і правове значення додатків до колективного договору.

Порядок укладання, строк дії та перевірка виконання колективного договору. Реалізація колективного договору, контроль за його виконанням. Відповідальності за порушення колективних договорів, угод.

Поняття угоди. Види угод, їх сторони і зміст. Генеральна угода. Галузева угода. Регіональна угода. Вирішення розбіжностей під час укладання колективних договорів та угод.

Змістовий модуль 2. Особлива частина.

Тема 8. Трудовий договір.

Поняття та значення трудового договору. Реалізація, шляхом укладання трудового договору, конституційного права громадян на працю. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, які пов'язані з працею (підряд, доручення).

Трудовий договір як підстава виникнення трудових правовідносин. Гарантії при прийнятті на роботу. Гарантії при прийнятті на роботу неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей, інвалідів та інших категорій громадян.

Сторони трудового договору. Строки трудового договору. Зміст трудового договору. Необхідні і додаткові умови трудового договору.

Форма трудового договору. Випадки, коли додержання письмової форми трудового договору є обов'язковим.

Загальний порядок укладання трудового договору. Документи, що повинні бути поданими при укладанні трудового договору. Порядок оформлення трудового договору. Трудова книжка і порядок її оформлення при прийнятті на роботу.

Види трудових договорів: договори, що укладаються за сумісництвом, на сезонну та тимчасові роботи та інші. Особливості тимчасового і сезонного трудового договору. Трудовий договір за суміщенням і сумісництвом.

Випробування при прийнятті на роботу. Строки випробування. Результати випробування при прийнятті на роботу.

Переведення на іншу роботу і його відмінність від переміщення, відсторонення і звільнення. Види переведень на іншу роботу. Переведення на іншу постійну роботу. Зміна істотних умов праці. Тимчасові переведення на іншу роботу в разі виробничої потреби, для заміни відсутнього працівника, в разі простою, на вимогу працівника. Заборона переведення на некваліфіковані роботи.

Атестація працівників та її значення, правові наслідки атестації. Поняття і випадки відсторонення від роботи. Правове регулювання відсторонення від роботи.

Підстави припинення трудового договору. Класифікація підстав припинення трудового договору. Порядок припинення трудового договору. Звільнення працівника.

Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Попередження роботодавця про розірвання трудового договору. Розірвання строкового договору з ініціативи працівника.

Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Основні і додаткові підстави розірвання трудового договору. Розірвання трудового договору на вимогу органів, які не є його стороною (за вимогою третіх осіб).

Переважне право на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці. Порядок розірвання трудового договору його оформлення та проведення розрахунку з працівником.

Вихідна допомога (розмір і випадки виплати). Правові наслідки незаконного звільнення з роботи.

Правові гарантії при звільненні чи відстороненні працівників від роботи.

Тема 9. Правове регулювання робочого часу.

Поняття робочого часу, значення та порядок встановлення, правове регулювання. Правові нормативи робочого часу. Поняття і види робочого тижня, робочої зміни і робочого дня. Нормальна та скорочена тривалість робочого часу. Неповний робочий день.

Поняття режиму і обліку робочого часу та порядок його встановлення. Початок і закінчення роботи. Поділ робочого дня на частини.

Загальний та спеціальні режими робочого часу. 5-денний, 6-денний робочий тиждень. Робота за змінами. Вахтовий метод організації робіт, його суть. Чергування. Гнучкі графіки роботи. Ненормований режим праці. Надомна праця. Дистанційний режим роботи. Підсумковий облік робочого часу.

Тривалість роботи напередодні святкових, вихідних і неробочих днів. Тривалість роботи в нічний час.

Поняття надурочних робіт і порядок їх застосування. Обмеження надурочних робіт і заборона залучення до них окремих категорій працюючих.

Тема 10. Правове регулювання часу відпочинку.

Поняття і види часу відпочинку. Перерви протягом робочого дня і між робочими змінами. Щоденні перерви у роботі. Щотижневий відпочинок. Особливості встановлення вихідних днів. Заборона роботи у вихідні дні. Святкові та неробочі дні. Щотижневий відпочинок. Щорічні відпустки.

Право на відпустку, гарантії забезпечення права на відпустку. Поняття і види відпусток. Щорічні відпустки. Види щорічних відпусток. Щорічна основна відпустка. Додаткові відпустки, їх види і підстави надання, їх тривалість. Соціальні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати.

Порядок надання відпусток. Графіки відпусток. Допустимі випадки перенесення відпусток. Обчислення стажу роботи, що дає право на відпустку. Недопустимість заміни відпустки грошовою компенсацією.

Тема 11. Правове регулювання оплати праці.

Поняття заробітної плати, та методи правового регулювання оплати праці: Державне регулювання заробітної плати. Договірне регулювання заробітної плати. Система організації оплати праці. Мінімальна заробітна плата. Гарантії забезпечення мінімальної заробітної плати.

Структура заробітної плати: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні і компенсаційні виплати. Надбавки і доплати до заробітної плати.

Форми оплати праці. Системи оплати праці. Відрядна система та погодинна система оплати праці. Тарифна система оплати праці. Тарифна сітка. Схема посадових окладів.

Оплата праці при відхиленні від умов роботи, передбачених тарифами. Особливості оплати праці при виконанні надурочних і нічних робіт, робіт у вихідні та святкові дні.

Індексація заробітної плати.

Організація оплати праці на підприємствах. Порядок виплати заробітної плати. Обчислення середнього заробітку. Строки, періодичність і місце виплати заробітної плати.

Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати. Відрахування, що можуть проводитися за наказом чи розпорядженням власника. Поняття гарантійних виплат і їх види. Гарантійні доплати та їх види. Поняття компенсаційних виплат та їх види. Індексація заробітної плати.

Тема 12. Дисципліна праці. Дисциплінарна відповідальність.

Поняття і значення дисципліни праці. Правові методи забезпечення трудової дисципліни.

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Види правил внутрішнього трудового розпорядку та їх юридичне значення (типові, галузеві, локальні). Обов'язки працівника та роботодавця. Методи забезпечення порядку на підприємствах, установах, організаціях.

Поняття, підстави, заходи і порядок застосування заохочень.

Поняття дисциплінарної відповідальності працівників. Види дисциплінарної відповідальності. Поняття дисциплінарного проступку. Підстави та умови дисциплінарної відповідальності. Види дисциплінарних стягнень, порядок їх застосування, оскарження і зняття.

Повноваження трудових колективів, профспілкових комітетів у забезпеченні трудової дисципліни.

Тема 13. Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин.

Поняття матеріальної відповідальності. Матеріальна відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації і її відмінність від цивільно-правової відповідальності.

Підстави і умови матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації. Види матеріальної відповідальності працівників.

Обмежена матеріальна відповідальність. Повна матеріальна відповідальність працівників і випадки її застосування. Підвищена(кратна) матеріальна відповідальність. Колективна(бригадна) матеріальна відповідальність.

Межі матеріальної відповідальності. Визначення розміру шкоди і порядок її відшкодування. Обставини, які підлягають врахуванню при визначенні розміру відшкодування.

Порядок покриття шкоди, заподіяної працівником.

Матеріальна відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові. Підстави та умови відповідальності та її розміри.

Матеріальна відповідальність за моральну шкоду завдану працівнику її умови та підстави.

Тема 14. Правове регулювання охорони праці.

Поняття охорони праці та її правове регулювання. Принципи правової охорони праці. Гарантії прав громадян на охорону праці. Закон України "Про охорону праці".

Інструктаж і навчання працівників правилам з охорони праці. Види інструктажів.

Загальні та спеціальні правила з охорони праці. Міжгалузеві і галузеві нормативні акти про охорону праці.

Правова охорона праці на важких, небезпечних і шкідливих роботах. Правила особливої охорони праці жінок, молоді та осіб з інвалідністю. Медичні огляди.

Відповідальність керівників за порушення законодавства про працю і правил з охорони праці.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Тема 15. Трудові спори та порядок їх вирішення.

Поняття трудових спорів і їх класифікація. Причини виникнення трудових спорів і шляхи їх усунення. Позасудовий і судовий порядок вирішення трудового спору.

Органи по розгляду індивідуальних трудових спорів і основні принципи їх організації. Компетенція комісій по трудових спорах. Порядок і строки розгляду індивідуальних трудових спорів у КТС. Виконання рішень комісій по трудових спорах на підприємствах, установах, організаціях. Обмеження повороту виконання рішення по трудових спорах.

Розгляд індивідуальних трудових спорів у судовому порядку. Строки та порядок звернення до суду за вирішенням трудових спорів. Позовна давність у трудовому праві.

Порядок розгляду колективних трудових спорів (конфліктів). Право на страйк і його організація. Правові наслідки незаконного страйку.

Тема 16. Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю.

Нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю, відповідальність за його порушення. Поняття нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю як гарантія охорони трудових прав працівників.

Державний нагляд та контроль за дотриманням законодавства про працю їх правовий статус і повноваження.

Громадський нагляд і контроль за дотриманням норм трудового законодавства.

Професійні спілки у контролі за додержанням законодавства про працю. Повноваження трудових колективів підприємств, установ, організацій по контролю за додержанням законодавства про працю.

Теми та завдання для самостійного поглибленого опрацювання:

Загальна частина

Тема № 1. Трудове право як галузь права України.

Трудове право України є самостійною галузю права. Це провідна галузь, яка є системою правових норм, що регулюють сукупність трудових відносин працівників із роботодавцями, а також інші відносини (що тісно пов'язані з трудовими) і встановлюють права й обов'язки в галузі праці та відповідальність у разі їх порушення. Складовими такого вивчення є

дослідження трудового права як галузі права, науки, системи законодавства.

Окремого дослідження потребує питання предмету та методу трудового права, адже саме через них можна відобразити особливості даної галузі права. Досліджуючи функції права, слід приділити увагу тенденціям його розвитку.

Вивчаючи дану галузь, доцільно виділити ознаки її притаманні, адже саме вони в подальшому стануть основою відмежування трудового права від суміжних галузей (права соціального забезпечення, цивільного, господарського, аграрного, кримінального, конституційного, тощо).

Тестові завдання:

1. Трудове право регулює трудові відносини:
  - осіб, що відбувають покарання у виправно-трудовах установах;
  - осіб, які уклали трудову угоду на виконання певної роботи;
  - військовослужбовців збройних сил України;
  - осіб, що уклали трудовий договір з фізичною особою – роботодавцем.

2. Предметом трудового права України є:
  - відносини оренди приміщень для розміщення цехів і відділів підприємства;
  - відносини з приводу навчання на виробництві, підвищення кваліфікації та перекваліфікації;
  - відносини з нарахування соціальних платежів до відповідних фондів;
  - відносини з управління підприємствами, установами, організаціями.

3. Основним інститутом в системі трудового права є:
  - трудова угода;
  - трудова угода;
  - трудова угода;
  - трудова угода;

4. Ядром і основним видом трудових правовідносин є:
  - виробничі відносини;
  - індивідуально-трудова;
  - нагляду та контролю;
  - вирішення трудових спорів;

5. Суб'єктами індивідуально-трудова правовідносин є:
  - працівник і профспілковий орган;
  - працівник і роботодавець;
  - роботодавець і профспілковий орган;
  - працівник і трудова колектив;

6. Відносини, що тісно пов'язані з трудовими і які разом з трудовими відносинами формують предмет трудового права, є:
  - індивідуально-трудова відносини;
  - відносини робочого часу і часу відпочинку;
  - відносини нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства;
  - відносини щодо розподілу прибутку підприємства, установи, організації;

7. Кодекс законів про працю України регулює:
  - особливості праці кооперативів та їх об'єднань;
  - колективних сільськогосподарських підприємств;
  - трудова відносини всіх працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності;
  - працівників підприємств з іноземними інвестиціями;

8.Органи, що затвердили Кодекс законів про працю Української РСР 1 червня 1972 року:

Президія Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки;
Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки;
Рада Міністрів Союзу Радянських Соціалістичних Республік;
Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки;

Контрольні питання:

1. Які правові інститути входять до складу індивідуального трудового права?
2. Які правові інститути утворюють колективне трудове право.
3. У чому виявляються особливості методу трудового права ?
4. Які основні функції виконує трудове право?
5. Які основні тенденції розвитку трудового права?

Реферати:

1. Перспективи розвитку трудового права: загальні напрямки і тенденції.
2. Індивідуальні трудові відносини найманої праці – основа предмету трудового права.
3. Роль і функції трудового права в умовах становлення ринкової економіки.

Література:

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Дибань М.П. Особливості формування трудового законодавства: історично-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. №2 (55). С. 123-128.
http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2020/2-55/19.pdf

Жернаков В. В. Теоретичні та практичні проблеми формування і реалізації права на гідну працю. *Право і суспільство*. 2018. № 5, ч. 1. С. 101–104.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16162/1/Zernakov_101-104.pdf

Срьоменко В. В., І. П. Гоцкалюк Форми реалізації права на працю у трудовому праві. *Право та інновації*. 2019. № 3. С. 35–46.

https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17336/1/YEROMENKO_35-46.pdf

Козуб І. Місце трудового права в системі права України. *Юридична Україна*. 2011. №2. С.57-61.

Кожушко С. Поняття трудового права в сучасних умовах: стан і перспектива. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12. С. 42-44.

Лазор В. Система Трудового права України в сучасних умовах та її співвідношення з системою національного права. *Юридична Україна*. 2006. №9. С.43-48.

Мокрицька Н. Про поняття форми реалізації права на працю. *Юридична Україна*. 2010. №4. Ст. 91-95.

Прилипка С. Розмежування права соціального забезпечення і трудового права. *Право України*. 1999. №10. С.58-61.

Панасюк О. Контроль та нагляд як функція трудового права. *Право України*. 2007 № 2. С.108-112.

Панасюк О. З приводу співвідношення трудового та цивільного права. *Право України*. 2009 № 9. С.140-147.

Процевський О. Чи є майбутнє у галузі трудового права? *Право України*. 2014. №12. С.119-130.

Середа О. Г. Реалізація права на працю в умовах євроінтеграції України. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 73-80. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11296/1/Sereda_73-80.pdf

Щербина В. Проблеми формування поняття функцій трудового права в умовах ринкових відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 2. С. 3-7.

Щербина В. Юридичний інструментарій охоронної функції трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 3. С. 69-72.

Щербина В. Нове визначення поняття функцій трудового права *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6. С. 36-39.

Щербина В. Захисна функція трудового права в умовах ринкових відносин *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 2. С.99-102.

Ярошенко О. М. Проблеми забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень. Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 145. С. 106–117. <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16680/1/Yaroshenko-106-117.pdf>

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

Тема № 2. Джерела трудового права України.

Джерело трудового права є формою вираження трудового законодавства у відповідному нормативно-правовому акті. Визначальним актом для розвитку трудового законодавства є Конституція України. У ній закріплені міжнародні стандарти праці, які трансформувались у право на працю, на відпочинок, страйк, участь у професійних спілках, а також право на звернення до суду, тощо. Разом з тим, особливістю джерел трудового права є значна кількість законів та підзаконних нормативно-правових актів, а також локальні нормативно-правові акти, які розробляються і приймаються безпосередньо роботодавцем. Також в Україні продовжують застосовуватись окремі положення актів колишнього СРСР.

В процесі підготовки теми, слід приділити увагу судовій практиці, Постановам Пленуму Верховного Суду. Необхідно визначити місце судової практики серед джерел права.

Досліджуючи питання про поділ законодавства на загальне і спеціальне необхідно уявити зміст, форми вираження та сфери застосування загального та спеціального законодавства. Також слід встановити практичне співвідношення спеціального законодавства до загального.

Тестові завдання:

1. Імперативність норм щодо трудової правосуб'єктності включає:
неможливості зміни норм навіть за угодою сторін;
звернення до профкому з приводу розв'язання спору;
встановлення у договірному порядку умов трудового договору;
недопустимість відмови від роботи;

2. Обмеження працівника у трудовій правосуб'єктності допускається:
локальними нормами;
наказом керівника чи власника або уповноваженого ним органу;
рішенням трудового колективу;
законом;

3. Кодекс Законів про Працю України це:
єдиний законодавчий акт, в якому систематизовано викладені норми трудового права;
підзаконний нормативно-правовий акт;
локально-нормативний акт;
нормативно-правовий акт виконавчої влади;

4. Кодекс Законів про Працю України це:
єдиний законодавчий акт, в якому систематизовано викладені норми трудового права;
підзаконний нормативно-правовий акт;
локально-нормативний акт;

нормативно-правовий акт виконавчої влади;

5. Відповідно до ст. 21 КЗпП України сторонами трудового договору є:
працівник та трудовий колектив;
працівник і власник підприємства, установи та організації;
працівник і підрозділ юридичної особи;
працівник і юридична особа;

6. Хто вирішує колективний трудовий спір (конфлікт), коли останній не був вирішений за допомогою примирних процедур, а законодавством заборонено подальше його вирішення шляхом проведення страйку:

суд;
примирна комісія;
трудова арбітраж;
незалежний посередник;

7. Угода, що укладається на основі чинного законодавства і прийнятих сторонами зобов'язань з метою регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів трудящих, власників або уповноважених ними органів, – це:
договір про повну колективну (бригадну) матеріальну відповідальність;
трудова угода;
колективний договір;
договір про працю;

Контрольні питання:

1. Сформулюйте зміст і гарантії права на працю за Конституцією України?
2. Що таке акти соціального партнерства? Чи є вони джерелами трудового права?
3. Що таке локальні норми права? Чи є вони джерелом права?
4. Чи можна вважати постанови Пленуму Верховного Суду України та рішення Конституційного Суду України джерелами трудового права?
5. Чи можуть норми генеральної угоди регулювати трудові відносини інакше, ніж КЗпП України?

Реферати:

1. "Підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють трудові відносини."
2. "Міжнародно-правові акти як джерела трудового права України".

Література:

Белоусов В.Д. Загальні соціально-правові принципи як засадничі ідеї соціальної безпеки сучасної України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 5. С 45-50.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/5/8.pdf>

Гарашенко Л.П. Кодифікація трудового законодавства України: цілі та принципи. *Юридична наука*. 2011. № 1(1). С. 119-123. file:///C:/Users/Admin/Downloads/jnn_2011_1_19.pdf

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Дибань М.П. Особливості формування трудового законодавства: історично-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. №2 (55). С. 123-128.
http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2020/2-55/19.pdf

Жернаков В. В. Кодифікація законодавства про працю: теоретичні засади і практика їх реалізації. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 11–16.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11279/1/Gernakov_11-16.pdf

Козуб І. Джерела і форми трудового права: розмежування понять. *Юридична Україна*. 2011. №1. С.56-60.

Купіна Л.Ф. Ефективність норм трудового права: генеза та сучасні підходи до розуміння. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №3. Том 2. С. 24-27. http://lsej.org.ua/3-2_2020/8.pdf

Maliuha L. J., Zhuravel V.O., Shabanova S. O. Legal Conflicts and Gaps in the Context of Labor Legislation of Ukraine. *The Indian Journal of Labour Economics*. 2023. Published: 03 January. <https://doi.org/10.1007/s41027-022-00410-9>
https://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19635/1/Maliuha_03-01-2023.pdf

Процевський О. Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України XXI століття? *Право України*. 2016. №3. С.213-220.

Романюк Я., Бейцун І. Правова природа обов'язковості рішень Верховного Суду. *Право України*. 2012 № 11-12 С. 122-136.

Серета О. Г. Шляхи удосконалення вітчизняного трудового законодавства в умовах євроінтеграції. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. 2016. № 2. С. 45–49. https://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11734/1/Sereda_45-49.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Трудові відносини під час воєнного стану в Україні. Державна служба України з питань праці. <https://dsp.gov.ua/podolannia-nelehalnoi-zainiatosti/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voiennoho-stanu/trudovi-vidnosyny-pid-chas-voiennoho-stanu-v-ukraini-shcho-zminylosia/>

Тема № 3. Принципи трудового права України.

Принципи трудового права це засадничі ідеї (засади), які визначають сферу його дії, порядок встановлення прав та обов'язків суб'єктів права, гарантії захисту їх прав та законних інтересів.

Метою семінарського заняття є дослідження та аналіз загально-правових, міжгалузевих та галузевих принципів трудового права, які знайшли своє відображення у Конституції України, КЗпП України, Законах України. Разом з тим, необхідно провести порівняльний аналіз принципів чинного законодавства із принципами закріпленими в проекті Трудового кодексу. Особливу увагу необхідно приділити взаємозв'язку принципів трудового права із нормами права.

Тестові завдання:

1. Основними принципами трудового права України є:

- систематизація та інкорпорація правових норм;
- соціальне партнерство і договірне встановлення умов праці;
- обмеження сфери правового регулювання відносинами найманої праці;
- встановлення імперативної відповідальності за порушення дисципліни праці;

2. Зобов'язання роботодавця щодо виконання трудового договору:

- не виплачувати працівникові заробітну плату;
- забезпечувати не належні умови праці;
- зобов'язаний виконувати умови колективного договору;
- зобов'язаний неналежним чином виконувати умови трудового договору.

3. Обов'язки роботодавця, стосовно працівника до початку роботи:
допустити працівника до роботи без роз'яснення його прав та обов'язків;
не проінформувати працівника про умови праці;
ознайомити працівника з правилами внутрішнього розпорядку;
видати працівникові посадовий оклад;

4. Вік з якого допускається прийняття на роботу:
без згоди одного із батьків або особи, що його замінює, можуть як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років;
осіб чотирнадцяти років без згоди батьків або осіб, які їх замінюють;
осіб дванадцяти років на прохання батьків або осіб, що їх замінюють;
молоді у вільний у від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що їх замінює;

5. Працівникам надається перерва для відпочинку і харчування тривалістю не більше:
3 години;
2 години;
4 години за погодженням з профспілковим комітетом;
більше трьох годин на вимогу трудового колективу;

6. Щорічно основна відпустка надається працівникам тривалістю не менше:
15 днів;
20 днів;
24 календарних дні;
30 годин;

7. Особам віком до 18 років надається щорічна відпустка:
20 днів;
24 дні;
30 днів;
31 день;

8. Поділ щорічної відпустки на частини будь-якої тривалості допускається за проханням працівника, при умові, що основна безперервна її частина становить не менше календарних днів:

7 днів;
10 днів;
12 днів;
14 днів;

Контрольні питання:

1. У чому полягає єдність та диференціація правового регулювання трудових відносин?
2. Віднайдіть спільні риси, притаманні принципам трудового права і методу правового регулювання цієї галузі?
3. Чи можуть норми трудового законодавства суперечити принципам трудового права?
4. У чому полягає зміст такого принципу, як оптимальне поєднання нормативного і договірного регулювання праці?
5. У чому полягає зміст такого принципу, як свободи і рівноправності сторін трудового договору?

Реферати:

1. Опишіть норми, що є гарантіями, які забезпечують дотримання принципів трудового права.
2. Принципи, що визначають охорону трудових прав працівників.

Література:

- Волощук О. Принцип забезпечення права на відпочинок як інституційний принцип трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 2. С. 13-16.
- Дмитрієв О.В., Ядута Д.О. Щодо питання про єдність і диференціацію у правовому регулюванні праці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 6. Том 1. С.60-64. http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/6/tom_1/13.pdf
- Дубей В. Заборона дискримінації у сфері праці: теоретичні питання і нормативне забезпечення. *Право України*. 2005 № 11. С.33-35.
- Жернаков В. Поняття примусової праці за законодавством України. *Право України*. 1997. №10. С.35-39.
- Жернаков В. Свобода праці як принцип сучасного трудового права. *Право України*. 1999. №3. С.34-36.
- Єршоменко В. В. Принципи трудового права в аспекті правозастосування. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 122–131. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11299/1/Eryomenko_122-131.pdf
- Колодій А.М. Принципи права України. Монографія. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
- Конопельцева О. О. Заборона необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу як юридична гарантія реалізації права на працю. *Порівняльне-аналітичне право*. 2016. № 1. С. 151–154. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11744/3/Konopeltseva_151-154.pdf
- Конопельцева О.О. Заборона примусової праці як принцип трудового права. *Право та інновації*. 2017. № 2 (18). С. 98-104. <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Konopeltseva18.pdf>
- Мельник В.П., Солонинка Н.Г. Поняття і класифікація принципів трудового права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Серія ПРАВО. Випуск 44. Том 1. С.134-138. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33920/1/ПОНЯТТЯ%20%20КЛАСИФІКАЦІЯ%20ПРИНЦИПІВ%20ТРУДОВОГО%20ПРАВА.pdf>
- Пилипенко О.В., Кичко А.М. Мобінг як проблема трудового права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 3. С.50-53. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/12.pdf>
- Созавідал А.К., Боднар О.С. Щодо дискримінаційних проявів у сфері трудових відносин. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 1. С. 75-81. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/1/12.pdf>
- Старчук О.В. Підходи до розуміння нормативності принципів трудового права України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №12. С.44-49.
- Старчук О. В. Класифікація принципів трудового права України. *Юридична Україна*. 2011. №8. С. 82-86.
- Шабанов Р.І. Еволюція ідеї про свободу праці і заборону примусової праці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 82-87. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/16.pdf>
- Щерб'юк Н. Єдність і диференціація правового регулювання праці жінок. *Право України*. 2009 № 1. С.63-67.
- Щербина В. Про основоположні принципи трудового права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 1. С. 13-17.
- Ярошенко О. М., Вапнярчук Н. М. Правове забезпечення принципу гендерної рівності у сфері реалізації права на працю в Україні. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20000/1/Yaroshenko_352-367.pdf
- Ярошенко О. М. Правове забезпечення принципу гендерної рівності у сфері реалізації права на працю в Україні = Legal security of the principle of gender equality in the field of implementation of the right to work in Ukraine. EU labor law: decent work and expansion of institutional capacity for sustainable development : Scientific monograph. Riga, 2023. P. 352–367.
- Yaroshenko O. M., Lutsenko O. Ye., Ivchuk Yu. Yu. GENDER EQUALITY IN LABOUR RELATIONS: EUROPEAN APPROACH. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19998/1/Yaroshenko_334-351.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова

Тема № 4. Трудові правовідносини: поняття і структура.

Увесь комплекс суспільних відносин, які становлять предмет трудового права як самостійної галузі, називають трудовими правовідносинами. Вони виникають на підставі волевольних дій між конкретними суб'єктами і мають конкретний зміст. Їх особливістю є те, що вони є результатом впливу не лише державних нормативно-правових актів, а й результатом договірно-правових актів – актів соціального партнерства, які містять норми права, ухвалені соціальними партнерами у межах наданих їм повноважень.

Вивчаючи дану тему, студенти повинні приділити значну увагу поняттю правовідносини та їх ознакам, через які відображаються особливості трудових правовідносин і проводиться відмежування трудового права від інших галузей права. Окрема увага повинна приділитись підставам виникнення, зміни та припинення правовідносин.

Досліджуючи питання учасники правовідносин, слід розмежувати такі поняття, як «суб'єкти трудового права» та «суб'єкти трудових правовідносин». Разом з тим, необхідно вказати хто може виступати працівником і роботодавцем у правовідносинах, визначивши їх правосуб'єктність.

Характеризуючи зміст трудових правовідносин потрібно провести правовий аналіз прав та обов'язків суб'єктів трудових відносин, які закріплені у чинному законодавстві та проекті Трудового кодексу України. Розкриття даного питань надасть можливість простежити тенденції розвитку даної галузі.

Тестові завдання:

1. Громадяни України мають право на основі вільного волевиявлення створювати професійні спілки з метою здійснення і захисту своїх:

- політичних прав;
- релігійних прав;
- трудових та соціально-економічних прав;
- моральних прав;

2. Держава визнає професійні спілки повноважними представниками:

- працівників;
- підприємства, установи, організації;
- місцевої державної адміністрації;
- державної служби зайнятості;

3. Працівники мають право брати участь в управлінні підприємствами, установами, організаціями через:

- органи місцевого самоврядування;
- ради трудових колективів;
- обласну профспілкову організацію;
- власника або уповноваженого ним орган;

4. Працівником, звільненим у зв'язку з обранням їх до складу виборних профспілкових органів, після закінчення строку їх повноважень надаються:

- компенсаційні виплати;
- попередня посада (робота) на іншому підприємстві;
- попередня робота (посада) або за згодою працівника інша рівноцінна робота (посада);
- попередня робота (посада) або без згоди працівника інша рівноцінна робота (посада);

5. Фізичні особи можуть бути суб'єктами трудового права лише за умови:

- отримання громадянства України;
- досягнення певного віку;
- української національності;
- проживання на тій території, на якій знаходиться підприємство, установа, організація з якою бажає працівник вступити у трудові відносини;

Контрольні питання:

1. Як співвідносяться між собою такі поняття як: «суб'єкти трудового права», «суб'єкти трудових правовідносин»?
2. Який склад колективних правовідносин?
3. Порівняйте правовий статус роботодавця – фізичної і юридичної особи.
4. Хто представляє інтереси найманих працівників у трудових правовідносинах?
5. Якими функціями наділений трудовий колектив, як суб'єкт трудового права?

Реферати:

1. Поняття і система правовідносин у трудовому праві.
2. Відмінність трудового правовідношення від суміжних з ним правовідносин (цивільного, адміністративного, правовідношення по соціальному забезпеченню)
3. Правовий статус суб'єктів трудового права, його види і зміст.

Література:

- Авескулов В. Д. Особливості трудових правовідносин із дистанційними працівниками. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 111–116. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14274/1/Aveskulov_111-116.pdf
- Вишновецька С. Трудові правовідносини як об'єкт дослідження науки трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 1. С. 60-63.
- Вишновецька С. Поняття та особливості трудових процесуальних правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 4. С. 71-74.
- Горевий В. Окремі питання щодо поняття «роботодавець» як суб'єкт трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 6. С. 105-106.
- Данилюк О. Призначення на посаду як правостворюючий фактичний склад у трудовому праві України. *Юридична Україна*. 2007. №2. С. 58-62.
- Заржицький О. Про трудові процесуальні правовідносини. *Право України*. 2008 № 3. С.65-68.
- Єршоменко В. В. Конкурс як підстава виникнення індивідуальних трудових правовідносин з державними службовцями. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 41–48. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15594/1/YERYOMENKO_41-48.pdf
- Козуб І. Працездатність та здатність до роботи: розмежування понять. *Юридична Україна*. 2009. №9. С. 70-73.
- Коритко Л. Характеристика трудових відносин в праві Австро-Угорщини 19-поч. 20 століття. *Юридична Україна*. 2010. №12. С. 61-66.
- Костюк В. Поняття та ознаки трудової правосуб'єктності в умовах кодифікації трудового законодавства: проблеми та напрями вирішення. *Право України*. 2009 № 3. С.48-53.
- Костюк В. Зміст трудової правосуб'єктності працівника за трудовим законодавством України та проектом Трудового кодексу: науково-правовий аспект. *Право України*. 2010 № 11. С.140-146.
- Костюк В. Поняття та ознаки трудової правосуб'єктності роботодавця у контексті кодифікації трудового законодавства. *Право України*. 2010 № 8. С.95-102.
- Костюк В. Трудова правосуб'єктність як основна правова властивість трудового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 8. С. 35-39.
- Кохан Н. Поняття та класифікація трудових гарантій. *Юридична Україна*. 2006. №12. С.61-65.
- Лазор Л. Правове регулювання правосуб'єктності у сфері трудового права в ринкових умовах. *Право України*. 2010. № 12. С.108-114.
- Лазор В. Трудовий колектив як суб'єкт трудового права і сторона трудових спорів. *Право України*. 2003 № 10. С.100-104.
- Манжак Б. С. Особливості призначення на посаду працівників органів державної виконавчої служби. *Аналітично-порівняльне правознавство* : електронне наукове фахове видання. 2023. N 1. С. 259-263. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.41> https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19670/1/Manzhak_259-263.pdf

Морозов С. Поняття участі працівників в управлінні підприємством, установою, організацією. *Юридична Україна*. 2012. №5. С. 69-73.

Павлович З., П'ятина В. Правове регулювання діяльності трудових колективів при нових формах власності. *Право України*. 1995. №7. С.41-43.

Пивоваров В. Правосуб'єктність фізичної особи, як суб'єкта трудових правовідносин. *Юридична Україна*. 2011. №3. С. 70-73.

Пилипенко П. Ознаки трудової правосуб'єктності працівників у трудових правовідносинах. *Право України*. 1999. №12. С.94.

Прокопчук Н.Р. Основні тенденції реформування трудових відносин в умовах воєнного стану. Новий трудовий договір. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 5. С. 61-65. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/5/10.pdf>

Середа О. Г. Вплив трудового контракту на виникнення, зміну та припинення трудових правовідносин. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : Монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. С. 33-45. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19991/1/Sereda_33-45.pdf

Середа О. Обов'язки роботодавця та правові наслідки їх невиконання. *Право України*. 2002 № 9. С.82-85.

Слюсар А. М. Щодо поняття юридичних фікцій у трудовому праві. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 30-34. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11281/1/Slysar_30-34.pdf

Слюсар А. М. Правовий статус суб'єктів трудового права України: теоретико-правовий аспект. Монографія. Харків: видавництво «ФІНН», 2011. 336с.

Тимошенко Д.В. Класифікація причинно-наслідкового зв'язку в трудовому праві України. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 228-232. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11435/1/Timoshenko_228-232.pdf

Юровська В. В. Поняття та ознаки трудових правовідносин. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 67-72. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11295/1/Yrovska_67-72.pdf

Maliuha L. J. Legal Conflicts and Gaps in the Context of Labor Legislation of Ukraine / L. J. Maliuha, V. O. Zhuravel, S. O. Shabanova // *The Indian Journal of Labour Economics*. 2023. Published: 03 January. <https://doi.org/10.1007/s41027-022-00410-9> https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19635/1/Maliuha_03-01-2023.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. № 9.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17> Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про трудові колективи і підвищення їх ролі в управлінні підприємствами, установами, організаціями: Закон ВР СРСР 17 червня 1983 р. N 9500-X.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v9500400-83>

Тема № 5. Міжнародно-правове регулювання праці.

Забезпечуючи регулювання міждержавних відносин, спрямованих на захист основних трудових прав людини, міжнародне трудове право, водночас, є частиною міжнародного захисту прав людини, і більше того, саме міжнародне трудове право поклало початок становленню інституту захисту прав людини у міжнародному праві.

Таким чином, вивчаючи дану тему, необхідно визначити суб'єкти міжнародно-правового регулювання праці та порядок його здійснення. Значну увагу потрібно приділити основоположним актам, які закріплюють міжнародні стандарти праці і видані МОП, Радою Європи, країнами СНД. Вагомий вплив на міжнародно-правове регулювання праці здійснюють багатосторонні та двосторонні міждержавні договори, що укладаються у сфері праці та соціального захисту працівників. У них безпосередньо визначаються взаємні права та зобов'язання сторін трудових правовідносин.

Вивчаючи дану тему на підставі аналізу міжнародних актів, необхідно визначити рівень забезпеченості права на працю іноземців на території України та громадян України за кордоном.

Тестові завдання:

1. Мінімальна заробітна плата є:
  - основним державним соціальним стандартом;
  - основною державною соціальною гарантією;
  - додатковою державною соціальною гарантією;
  - гарантуванням доходу для працівника;

2. Як називаються нерегульовані в результаті взаємних переговорів протиріччя, які виникають з приводу виконання окремих положень колективного договору:
  - індивідуальні трудові спори;
  - колективні трудові спори;
  - страйки;
  - судові спори;

3. Яким документом оформляються вимоги найманих працівників, профспілки чи об'єднання профспілок у ході виникнення колективних трудових спорів (конфліктів):
  - протоколом;
  - рішенням;
  - заявою;
  - розпорядженням;

4. Зміни до колективного договору протягом строку його дії можуть вноситися:
  - суб'єктом, що здійснює повідомну реєстрацію колективного договору;
  - одноособово роботодавцем;
  - за взаємною згодою сторін;
  - рішенням суду;

5. Положення галузевої угоди діють безпосередньо і є обов'язковими:
  - для всіх осіб, які перебувають у трудових правовідносинах з роботодавцями;
  - для всіх суб'єктів, що перебувають у сфері дії сторін, які підписали угоду;
  - для працівників, членів профспілки;
  - для організацій працівників;

6. Особи, які уклали трудовий договір з роботодавцем про виконання роботи вдома особистою працею з матеріалів і з використанням знарядь та засобів, які надаються

роботодавцем, або набуваються за рахунок його коштів:

- є тимчасовими працівниками;
- є сезонними працівниками;
- є надомниками;
- працюють на умовах контракту;

7. До трудової книжки не заносяться відомості:

- про заохочення працівника;
- про накладені на працівника стягнення;
- про переведення працівника на іншу постійну роботу;
- відомості про використані винаходи;

8. Дозвіл на працевлаштування іноземних громадян в Україні надають:

- міграційні служби;
- районні центри зайнятості;
- обласні центри зайнятості за дорученням Державного центру зайнятості;
- органи внутрішніх справ;

9. Документом, що засвідчує трудову діяльність працівника є:

- трудова книжка працівника;
- листок обліку кадрів;
- дані державної податкової адміністрації;
- письмовий трудовий договір;

10. Будь-яка робота, що вимагається від працівника під загрозою притягнення до дисциплінарної відповідальності, на виконання якої працівник не давав згоди, вважається:

- дисциплінарним проступком;
- примусовою працею;
- переведенням на іншу роботу;
- обов'язковою працею;

11. Необґрунтованою відмовою у прийнятті на роботу вважатиметься відмова:

- через відсутність робочого місця за відповідною спеціальністю;
- через недостатню кваліфікацію;
- не пов'язана з професійними якостями працівника;
- через відсутність освіти, якщо така вимагається для зайняття відповідної посади;

12. Переведення на іншу постійну роботу допускається лише:

- в межах підприємства, установи, організації;
- за погодженням із первинною профспілковою організацією підприємства;
- за погодженням із виборним органом первинної профспілкової організації підприємства;
- за згодою працівника;

13. Вагітні жінки відповідно до медичного висновку переводяться на іншу роботу, яка:

- не є складною;
- є легшою;
- триватиме не більше чотирьох годин на день;
- не пов'язана із виробництвом.

14. При відмові у прийнятті на роботу вагітної жінки роботодавець зобов'язаний:

- письмово повідомити службу зайнятості;

письмово повідомити про причини такої відмови;
видати наказ або розпорядження про відмову;
скерувати вагітну жінку на перекваліфікацію;

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте правову природу конвенцій та рекомендацій?
2. Норми міжнародного трудового права є складовими елементами системи міжнародного права чи національного трудового права?
3. Назвіть особливості міжнародно-правового регулювання праці?
4. Назвіть акти Ради Європи та Європейського Союзу, які встановлюють міжнародні соціальні стандарти у сфері праці?
5. Визначте, які акти видаються Європейським Союзом?

Реферати:

1. Співвідношення міжнародно-правових норм і законодавства про працю України.
2. Охарактеризуйте основні норми міжнародно-правового регулювання праці.
3. Нормативно-правове регулювання інтеграції України до Європейського Союзу.

Література:

- Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу: Монографія. Відп. ред. Н.М. Хуторян. Київ, 2008. 304 с.
- Грекова М. Визначення поняття та ознак міжнародних трудових стандартів. *Право України*. 2008 № 4. С.50-53.
- Грекова М. Поняття та зміст міжнародно-правового регулювання відносин у сфері праці. *Юридична Україна* 2012. №11. С. 110-114.
- Дей М. Реалізація трудових прав працівниками-мігрантами в Україні: деякі проблеми. *Право України*. 2006 № 8. С.48-51.
- Довгерт А. С. Правове регулювання міжнародних трудових відносин : навч. посіб. Київ : НМК ВО, 1992. 248с.
- Железняк Н. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Право України*. 2004. № 11. С.140-142.
- Заржицький О., Сидоренко О., Башмаков В. Правове регулювання працевлаштування іноземних громадян в Україні. *Право України*. 1997. №2. С.55-57.
- Козін С.М. Міжнародний захист як вид захисту трудових прав мігрантів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 3. Том 2. С. 42-46. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/9.pdf>
- Костюк В. Міжнародні акти як джерело трудового права. *Право України*. 1999. №11. С.97-100.
- Кончар П. Європейська соціальна хартія – один із двох основних інструментів захисту прав людини в Європі. *Право України*. 2010. № 10. С.119-127.
- Кузьменко В.В. Особливості судових прецедентів міжнародних судів як джерела трудового права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 3. Том 2. С. 47-52 <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/10.pdf>
- Лавринович О. Європейська конвенція з прав людини – надійний дороговказ гуманістичного розвитку України. *Право України*. 2010. № 10. С.43-47.
- Льошенко О. Імплементация Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в національну правову систему України. *Право України*. 2009 № 6. Ст.76-79.
- Феденяк Г. С., Феденяк Л.С. Міжнародне приватне право. Підручник. Київ: Атіка, 2005. 544с.
- Феденяк Г., Феденяк Л. Відшкодування шкоди працівникові за нормами міжнародних угод України. *Право України*. 1997. №3. Ст.58-62.
- Феденяк Г. Регулювання працевлаштування та соціального захисту громадян України за кордоном. *Право України*. 1998. №2. Ст.64-65.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

Конвенція МОП №105 Про скасування примусової праці. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_013

Конвенція МОП №2 Про безробіття. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_143

Конвенція МОП №158 Про припинення трудових відносин з ініціативи підприємця. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_005

Конвенція МОП №29 Про примусову або обов'язкову працю. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136

Конвенція МОП №111 Про дискримінацію в галузі праці й занять. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161

Конвенція МОП N 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_005#Text

Європейська соціальна хартія (переглянута). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062

Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Загальна декларація прав людини. Схвалена Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про працевлаштування і соціальний захист громадян 14 січня 1993 р. Людина і праця. Інформаційний бюлетень Мінпраці України. 1994. №8. С. 23. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_159

Угоди між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про взаємне працевлаштування громадян від 28 березня 1995 року. Людина і праця. Інформаційний бюлетень Мінпраці України. 1997. №1. С.27. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_021

Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємне працевлаштування працівників від 16 лютого 1994 р. Людина і праця. Інформаційний бюлетень Мінпраці України. 1994. №9-10. С. 30. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_026

Угода про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_012

Про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща „Про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах : постанова ВР України від 4 лютого 1994 року №3941-12. Відомості Верховної Ради України 1994. №23. С.174.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейськими Співтовариствами з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : закон України від 18 березня 2004 року №1629-4. Відомості Верховної Ради України. 2004. №29. Ст.367. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

До використання:

ООН <https://www.undp.org/> <https://www.undp.org/uk/ukraine>

МОП <https://www.ilo.org/uk/about-ilo>

Рада Європи <https://www.coe.int/web/portal/home> <https://www.coe.int/uk/web/kyiv>

ЄС https://european-union.europa.eu/contact-eu_uk

Європейський суд з прав людини. <https://www.echr.coe.int/hudoc-database-ukr>
<https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22sort%22:%5B%22kupdate%20Descending%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D>

Практика ЄСПЛ. Український аспект. <https://www.echr.com.ua/rishennia-espl/>

Мінюст <https://minjust.gov.ua/m/rishennya-schodo-ukraini-vineseni-evropeyskim-sudom-z-prav-lyudini>

Тема № 6. Забезпечення зайнятості та працевлаштування.

Із прийняттям нового Закону України «Про зайнятість населення» та Закону України «Про професійний розвиток працівників» питання працевлаштування навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації виходить на новий рівень. Таким чином, використовуючи новоприйняті законодавчі акти, студентам слід дослідити державні гарантії права вибору зайнятості в Україні; провести порівняльний аналіз понять «працевлаштування» та «зайнятості»; встановити правові форми працевлаштування.

Окрему увагу слід приділити відносинам, які виникають при працевлаштуванні між особою, яка бажає вступити у трудові правовідносини, роботодавцем і державною службою зайнятості. Аналізуючи Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від безробіття», необхідно визначити види соціальних допомог та послуг, які надаються особам, що втратили роботу. Разом з тим, встановити права та обов'язки державної служби зайнятості.

Використовуючи вище згадані Закони України та КЗпП України слід провести порівняльний аналіз правового становища безробітного із Конвенцією МОП № 122 «Про політику в галузі зайнятості».

Тестові завдання:

1. Правовідносинами працевлаштування вважаються наступні відносно самостійні правові відносини:

між органом працевлаштування і громадянином, який звернувся із заявою про допомогу у влаштуванні на роботу;

між роботодавцем і безробітним, який вимагає виплати допомоги по безробіттю;

між органом працевлаштування і роботодавцем з приводу сплати страхових внесків;

між найманими працівниками і профспілками про допомогу у працевлаштуванні;

2. Колективний договір набирає чинності з:

через 10 днів після його підписання;

через 1 місяць після його підписання;

дня його підписання;

через день його підписання;

3. Колективна угода укладається на:

державному, галузевому, регіональному рівнях;

міжнаціональному, національному, галузевому рівнях;

міждержавному, державному, галузевому рівнях;

державному, регіональному, локальному рівнях;

4. Скорочена тривалість робочого часу може встановлюватись за рахунок власних коштів на підприємствах і в організаціях для:

жінок, які мають дітей віком до 14 років або дитину-інваліда;

жінок, які мають дітей віком до 18 років або дитину-інваліда;

жінок, які мають дітей віком до 3 років або дитину-інваліда;

жінок, які вийшли з відпустки по догляду за дитиною;

5. Час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) передбачається:

трудохим договорох;
колективним договорох;
розпорядженням профспілкового органу;
правилами внутрішнього трудового розпорядку і графіками змінності;

6. На яких підприємствах, в установах, організаціях укладається колективний договір:
лише тих, що знаходяться у державній формі власності;
що перебувають у колективному трудовому спорі;
що використовують найману працю;
що мають право юридичної особи;

7. З якого моменту колективний договір є чинним:
з дня затвердження колективного договору загальними зборами найманих працівників;
з дня, зазначеного у колективному договорі;
з дня повідомної реєстрації колективного договору;
з дня складення протоколу розбіжностей;

8. У яких випадках згідно з законодавством України забороняється проведення страйків:
за наявності рішення органу державної виконавчої влади про заборону проведення страйків;
під час проведення політичних страйків;
в умовах воєнного стану;
за наявності рішення Національної служби посередництва і примирення;

Контрольні питання:

1. Як співвідносяться між собою поняття: «зайнятість», «працевлаштування»?
2. Які категорії осіб можуть бути визнані безробітними?
3. Які соціальні виплати та соціальні послуги надаються безробітним?
4. Визначте правові форми працевлаштування?
5. Які категорії зайнятого населення встановлює законодавство?

Реферати: 1. Міжнародно-правове регулювання зайнятості.

Література:

- Бойченко Г. Пільги, що надаються працівникам, які поєднують роботу з навчанням. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 76-79.
- Василенко П., Федоренко В. Зайнятість та соціальний захист населення від безробіття. У запитаннях і відповідях. Київ, 2011. 221с.
- Волинець В.В., Занфірова Т.А., Іншин М.І Теоретичні та практичні проблеми реформування національного законодавства у сфері зайнятості населення: Навчальний посібник. Харків : Промарт, 2019. 408с.
- Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.
- Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.
- Гусаров О.С. Проблеми правового регулювання нетипових видів зайнятості. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. № 3. С 50-55. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/3/8.pdf>
- Про право на працю, звільнення, безробіття: поради юриста. За ред. проф. П.Д. Пилипенка. К.: ІнЮре, 2009. 48 с.
- Процевський О. Якою має бути правова ідеологія Трудового кодексу України ХХІ століття? *Право України*. 2016. №3. С.213-220.
- Про захист у судовому порядку права на працю. *Право України*. 2018. №2. С. 257-258.
- Чанишева Г.І. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. №8. С.40-46.

Шабанов Р. Право на зайнятість як суб'єктивне право громадян у сфері соціального захисту від безробіття. *Право України*. 2016. №8. С.63-70.

Шабанов Р.І. Еволюція ідеї про свободу праці і заборону примусової праці. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 82-87.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/16.pdf>

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про зайнятість населення: Закон України від 05.07. 2012 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від від 21.03.1991 № 875-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Генеральна Угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019-2021 роки : Укладена між КМУ і Федерацією Професійних Спілок України від 14.05.2019.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-19>

Порядок організації громадських та інших робіт тимчасового характеру : Затверджене постановою КМУ від 20.03.2013.-№175. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2013-%D0%BF>

Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2013 р. № 207.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-%D0%BF>

Про затвердження Порядку організації громадських та інших робіт тимчасового характеру : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 175
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2013-%D0%BF#Text>

Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації зареєстрованих безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 446 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-2023-%D0%BF#Text>

До використання:

Конфедерація роботодавців України https://employers.org.ua/page_2.htm

Національна трисороння соціально-економічна рада <https://ntser.gov.ua/profspilky/>

Тема № 7. Колективні договори та угоди.

У сучасний період в Україні відбуваються процеси, які можна визначити як формування колективного трудового права. Кризовий стан економіки загострив потребу суспільства досягти соціального балансу між найманими працівниками та роботодавцями і державою. Узгодження соціально-економічних інтересів між вказаними суб'єктами, утворює цілу систему суспільних відносин – відносини соціального партнерства, які пронизують соціально-економічні відносини від національного рівня до конкретного роботодавця.

Таким чином, слід визначити зміст поняття соціальне партнерство. Аналізуючи Закон України "Про колективні договори і угоди" слід розкрити різницю між колективним договором та колективними угодами, які укладаються на національному, галузевому та регіональному рівнях, встановити їх сторони.

Вивчаючи зміст і порядок укладення колективного договору, угоди, слід звернутись до Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)». Звертаючись до інших галузей права, слід встановити види, суб'єктів та порядок притягнення до відповідальності за невиконання зобов'язань визначених у колективному договорі, угоді.

Тестові завдання:

1. Укладенню колективного договору передують:
  - укладення генеральної угоди;
  - колективні переговори;
  - колективні трудові спори;
  - реєстрація колективного договору;

2. Який суб'єкт призначений для вироблення взаємоприйняттого рішення, що може задовольнити сторони колективного трудового спору (конфлікту) та складається з представників сторін:
  - комісія по трудових спорах;
  - незалежний посередник;
  - примирна комісія;
  - інспекція праці;

3. Який суб'єкт складається із залучених сторонами фахівців, експертів, інших осіб і приймає рішення по суті колективного трудового спору (конфлікту):
  - трудова арбітраж;
  - комісія по трудових спорів;
  - примирна комісія;
  - атестаційна комісія;

4. Як називається особа, визначена за спільним вибором сторін колективного трудового спору (конфлікту), яка сприяє встановленню взаємодії між сторонами, проведенню переговорів, бере участь у виробленні примирною комісією взаємоприйняттого рішення:
  - голова профкому;
  - суддя;
  - незалежний посередник;
  - голова комісії по трудових спорах;

5. Який день тижня є загальним вихідним днем згідно з трудовим законодавством України:
  - четвер;
  - п'ятниця;
  - субота;
  - неділя;

6. Не допускається ведення переговорів та укладення колективного договору від імені працівників:
  - органами, які створені власниками;
  - первинною профспілковою організацією;
  - професійними спілками;
  - представниками, вільно обраними на загальних зборах трудового колективу.

7. Що надсилає роботодавець за результатами розгляду вимог, висунутих найманими працівниками:

усне розпорядження;
протокол розбіжностей між сторонами колективного трудового спору;
рішення у письмовій формі;
соціально-економічне обґрунтування;

8. Які розбіжності між сторонами соціально-трудова відносин є предметом колективних трудових спорів (конфліктів):

зміна існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту;
виконання трудового договору або окремих його положень;
порушення стороною трудових правовідносин своїх обов'язків;
невиконання вимог, висунутих загальними зборами працівників;

9. Особи, що представляють профспілкову організацію, притягуються до адміністративної відповідальності, якщо вони:

не уклали колективний договір;
порушують порядок розгляду розбіжностей;
зареєстрували колективний договір без згоди роботодавця;
ухиляються від участі у переговорах з укладення колективного договору.

10. На яких рівнях укладаються угоди згідно з Законом України «Про колективні договори і угоди»?

локальному;
міжнародному;
державному;
місцевому;

11. Які суб'єкти зобов'язані брати участь у колективних переговорах з укладення колективного договору?

органи виконавчої влади;
роботодавець;
органи судової влади;
органи представницької влади.

12. Відповідно до Закону України «Про колективні договори і угоди» сторонами угоди на регіональному рівні є:

обласні управління Міністерства праці та соціальної політики України;
всеукраїнські професійні спілки;
роботодавці;
регіональні об'єднання підприємців.

Контрольні питання:

1. З якою метою проводиться підвідомна реєстрація колективних договорів і угод?
2. Чи може роботодавець – фізична особа укласти колективний договір?
3. Чи може юридична або фізична особа представляти інтереси найманих працівників або роботодавця у колективних переговорах при укладенні колективних договорів, угод?
4. Хто здійснює контроль за виконанням колективного договору?
5. Що таке «соціальне партнерство»? Які його особливості?

Реферати:

1. Загальна характеристика законодавства про колективні договори і угоди, принципи їх розробки та укладання.
2. Генеральна угода, галузеві та регіональні угоди, їх сторони і зміст.
3. Порядок зміни і доповнення колективного договору протягом строку його дії.

Література:

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.

Іншин М.І. Соціальна безпека окремих категорій працівників. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. № 3. Том 2. С. 31-36. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/7.pdf>

Клименчук Н. До питання про зміст галузевих угод. *Право України*. 2009. № 12. С.196-201.

Комарницький В. Генеральна угода – основа соціального партнерства в Україні. *Юридична Україна*. 2011. №7. С. 33-36.

Мельничук Н. Сторони колективного договору. *Право України*. 2010 № 7. Ст.107-113.

Мельничук О. Розвиток вчень про колективні договори та угоди. *Юридична Україна*. 2010. №5. С. 63-67.

Пікалюк С. Теоретико - правові основи соціально партнерства. *Юридична Україна*. 2009. №11-12. С. 196-199.

Рим О.М. Колективні трудові права як принцип трудового права Європейського Союзу. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. №5. С.43-46.

Соцький А.М. Суб'єкти колективних трудових правовідносин: правова характеристика. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 3. С.54-58 <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/13.pdf>

Трунова Г.А. Уповноважені трудовим колективом органи як суб'єкти соціального партнерства. *Право України*. 2007 № 9. С.50-52.

Трунова Г.А. Колективні угоди – акти соціального партнерства. *Юридична Україна*. 2007. №10. С. 51-57.

Чанишева А. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. №8.С.40-46.

Шабанов Р. Право на зайнятість як суб'єктивне право громадян у сфері соціального захисту від безробіття. *Право України*. 2016. №8. С.63-70.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010р. № 2862-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.1993 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>

Про колективні угоди та договори : Закон України від 23.02.2023 № 2937-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#Text>

Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22.06.2012р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема № 8. Трудовий договір.

Кожен громадянин має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Право на працю конкретно реалізується шляхом укладення трудового договору на підприємстві, установі, організації або з фізичною особою. Отже, трудовий договір є основною, базовою формою виникнення трудових правовідносин.

Таким чином, досліджуючи дану тему слід приділити увагу поняттю, ознакам трудового договору, адже на їх підставі можливе відмежування трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів. Порівнюючи класифікацію трудових договорів, яка подається КЗпП України та в науці трудового права, слід встановити особливості кожного виду трудового договору.

Розглядаючи зміст і форму трудового договору, необхідно встановити обов'язкові і додаткові умови його укладення та проаналізувати зміст терміну «фактичний допуск працівника до роботи».

Вивчаючи порядок укладення трудового договору в усній і письмовій формах, окрему увагу слід приділити підставам та порядку зміни і припинення трудового договору. Визначити різницю між припиненням та розірванням трудового договору.

Тестові завдання:

1. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця за попередньою згодою профспілкового органу дозволяється при:

- звільненні з роботи по сумісництву у зв'язку з прийняттям на роботу іншого працівника, який не є сумісником;
- припиненні трудового договору з працівником, направленим за постановою суду на примусове лікування;
- поновленні на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу;
- появі на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння;

2. За бажанням працівників, переведених на роботу з одного підприємства на інше підприємство, які не використали за попереднім місцем роботи повністю або частково щорічну основну відпустку і не одержали за неї грошової компенсації, щорічна відпустка повної тривалості надається до настання:

- дванадцяти місяців;
- одинадцяти місяців;
- дев'яти місяців;
- до настання шести місячного терміну безперервної роботи після переведення;

3. Угода між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку, а роботодавець зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, називається:

- колективний договір;
- трудова угода;
- угода про умови праці;
- трудовий договір;

4. У зв'язку із змінами в організації виробництва і праці допускається зміна істотних умов праці:

попередженні працівника про такі зміни не пізніше двох тижнів;
попередженні роботодавцем про такі зміни не пізніше двох місяців;
попередженні первинної профспілкової організації не пізніше двох місяців;
при продовженні роботи на тому ж робочому місці;

5. Строки випробування при прийнятті на роботу робітників:
один місяць за погодженням з профспілковим комітетом;
три місяці за згодою працівників;
шість місяців за погодженням з відповідним комітетом профспілки;
строк випробування при прийнятті на роботу робітників не може перевищувати одного кварталу;

6. Роботодавець має право перевести працівника строком до одного місяця на іншу роботу не обумовлену трудовим договором без його згоди у випадках:
для виконання термінового завдання;
для відвернення наслідків стихійного лиха;
для виконання виробничого завдання голови обласної державної адміністрації;
для виконання державного замовлення;

7. Укладений безстроковий трудовий договір, працівник має право розірвати, попередивши про це роботодавця письмово за:
за 1 місяць;
за 2 тижня;
за 2 місяця;
за 3 місяця;

8. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з окремими категоріями працівників за певних умов:
одноразового грубого порушення трудових обов'язків працівником відділу кадрів;
одноразового грубого порушення трудових обов'язків керівником підприємства, установи, організації;
вчинення працівником, який виконує виховні функції, не аморального проступку;
одноразового грубого порушення трудових обов'язків працівником підприємства;

9. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця без попередньої згоди профспілкового органу:
повної ліквідації установи;
реорганізації підприємства;
прогулу (в тому числі відсутності на роботі більше 3 годин протягом робочого дня) без поважних причин;
появи на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння;

10. Роботодавець може запроваджувати обмеження спільної роботи родичів за умови якщо вони:
якщо вони є близькими родичами;
якщо вони є безпосередньо підконтрольні один одному;
якщо обоє працюють на матеріально відповідальних посадах;
якщо вони є кумами;

11. Державні службовці не мають права виконувати роботу на умовах сумісництва крім:

крім роботи на невиборних посадах;
крім адвокатської практики;

крім викладацької діяльності;
крім виконання роботи на умовах цивільно-правового договору;

12. Тимчасовими вважаються працівники, які прийняті:
на роботу, яка зазначена у переліку тимчасових робіт;
на роботу на строк до двох місяці;
на роботу на дому;
на роботу за сумісництвом;

Контрольні питання:

1. Кого потрібно розуміти під терміном «роботодавець»?
2. За якими ознаками можна відмежувати трудовий договір від суміжних цивільно-правових договорів?
3. Який порядок проведення атестації працівника?
4. Що таке «зміна істотних умов праці»? Який порядок проведення зміни істотних умов праці?
5. Хто може виступати третіми особами при розірванні трудового договору?

Реферати:

1. Атестація працівників: поняття, значення її проведення, коло працівників, що проходять атестацію та правові наслідки атестації.
2. Сфера застосування контрактної форми трудового договору, строк його дії, права та обов'язки, відповідальність сторін.
3. Правове регулювання аутстафінгу та аутсорсингу.
4. Персональні дані працівника та робота з ними.

Література:

- Андрушко А., Андрушко А.В. Огляд судової практики вирішення трудових спорів при звільненні працівників за п.1 ст.40 КЗпП України. *Право України*. 2007 № 11. С.95-98.
- Балюк М., Гончарова Г. Зміни в організації виробництва і праці та соціальне партнерство. *Право України*. 1996. №11. С.33-37.
- Бару М. Виконання зобов'язань за трудовим договором. *Право України*. 1995. №8. С.31-34.
- Беркута Н. Види трудових договорів та їх регулювання у законодавстві про працю. *Право України*. 2006 № 12. С.59-61.
- Вороніна Л. Сфера і порядок застосування контракту як особливої форми трудового договору. *Право України*. 1994. №11-12. С.32-34.
- Гетьманцева Н.Д., Ірина І. Про деякі аспекти змісту трудового договору. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. №2. С.101-105.
- Гончарова Г. С. Проблеми правового регулювання кваліфікаційних вимог до працівників при прийнятті на роботу. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 15–23. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14277/1/Goncharova_Yushko_15-23.pdf
- Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.
- Данилюк О. Зміна умов трудового договору: порівняльний аналіз законодавства України та Російської Федерації. *Право України*. 2004 № 9. С.120-123.
- Дріжчана С. Відмова у прийнятті на роботу: проблеми й пропозиції. *Право України*. 1991. №6. С.34-38.
- Дума О. О. Колізії, що виникають під час звільнення за п. 6 ст. 40 КЗпП України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2018. Вип. 49, т. 1. С. 214–217. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16160/1/Duma_214-217.pdf
- Журавель О. Д. Правове регулювання звільнення працівників за вчинення аморального проступку: історичний підхід. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 223–227. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11434/1/Guravel_223-227.pdf

Зеленський В.М. Припинення трудових відносин за угодою сторін: доцільність письмового оформлення згоди. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. № 1. С.96-100. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/1/19.pdf>

Іншин М. Трудовий договір крізь призму сьогодення: сутність, значення, особливості. *Право України*. 2012 № 9 С. 192-196.

Козуб І., Довгань В. Умови праці і умови трудового договору: розмежування понять. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. №3. С.39-42.

Конопельцева О. О. Щодо співвідношення понять «припинення трудового договору», «розірвання трудового договору» та «звільнення». *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 54–59. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15598/1/Konopeltseva_54-59.pdf

Конопельцева О. О. Юридичнозначимі критерії для визначення переліку підстав припинення трудового контракту. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. За заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. Гл. 2, § 2.2. С. 74–108. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19993/1/Konopeltseva_74-108.pdf

Кохан Н. В. Актуальні проблеми впровадження гарантій, що забезпечують виникнення трудових правовідносин. *Юридична Україна* 2011. №10. С. 55-60.

Кохан Н. В. Правові проблеми реалізації гарантій, що забезпечують зміну трудових правовідносин. *Юридична Україна* 2012. №6. С. 62-66.

Кохан Н.В. Гарантії трудових прав працівників та шляхи їх удосконалення: автореф. на здоб. наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.05. Одеса, 2008. 20 с.

Кравцов Д. М. Підстави розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця у разі порушення працівником своїх трудових обов'язків за проектом Трудового кодексу України. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 55–62. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14205/1/Kravtsov_55-62.pdf

Лазор Н. Відмежування трудового договору від цивільних договорів. *Право України*. 1997. №12. С.85-86.

Лазор В.В. Щодо відмітних ознак трудового договору. *Право України*. 1999. №11. С.80-82.

Луценко А. Правове регулювання контрактної форми трудового договору: деякі проблеми і шляхи їх вирішення. *Право України*. 1999. №7. С.44-46.

Луценко О. Є. Підстави припинення трудового контракту в системі підстав припинення трудового договору: значення, місце та специфіка. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. Гл. 2, § 2.1. С. 46–74. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19992/1/Lutsenko_46-74.pdf

Морозов С. Поняття участі працівників в управлінні підприємством, установою, організацією. *Юридична Україна* 2012. №5. С. 69-73.

Прокопенко В. Розмежування підстав припинення трудового договору за угодою сторін від звільнення з ініціативи працівника. *Право України*. 1997. №3. С.30-33.

Радіонова-Водяницька В. О. До питання принципів організації та правового регулювання атестації працівників. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 60–65. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15599/1/Radionova-Vodyanytska_60-65.pdf

Реус О. Особливості укладення трудового договору з неповнолітніми. *Право України*. 1998. №9. С.69-71.

Реалізація норм трудового права: проблеми теорії та практики: монографія. Я. В. Сімутіна, Г. А. Трунова, Н. М. Хуторян, М. М. Шумило та ін.; за ред. Я. В. Сімутіної. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 276 с.

Сільченко С. О. Строковий трудовий договір : сучасний стан і перспективи розвитку правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 12. С. 51-54.

Соловійова Л. Роботодавець: термінологічні та правові аспекти. *Право України*. 2002 № 3. С.76-81.

Тангиян О.О. Юридичні гарантії “еквівалентного захисту”, для працівників, які працюють за строковими трудовими договорами. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. № 3. Том 2. С.65-71. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/13.pdf>

Трудовий контракт – спеціальний вид трудового договору. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискус. За заг.ред. О.М.Ярошенко. 2023. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19990/1/Yaroshenko_8-32.pdf

Хусточкін О. Контракт у трудовому праві України (законодавство і практика його застосування). *Право України*. 1995. №5-6. С.17-20.

Чанишева Г. Значення правильного оформлення трудового договору. *Право України*. 1992. №7. С.36-43.

Щербина В. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця: порівняльно-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 145-149.

Цесарський Ф. А. Підстави і порядок розірвання трудового договору із керівником підприємства, установи, організації: шляхи вдосконалення. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 7–12. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15597/1/Tsesarsky_7-12.pdf

Юшко А. Переведення чи зміна істотних умов праці? *Право України*. 1998. №5. С.68-73.

Ярошенко О. М. Зміст як визначальний чинник, зумовлюючий особливе місце трудового контракту в системі трудових договорів. Підстави припинення трудового контракту: теоретико-прикладний дискурс : монографія. М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг ред. О. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2024. Гл. 1, § 1.1. С. 8–32. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19990/1/Yaroshenko_8-32.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Конвенція МОП N 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_005#Text

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. / В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>

Класифікатор професій ДК 003:2010: Держспоживстандарт України Наказ від 28.07.2010р. № 327. . https://hrliga.com/docs/327_KP.htm

Про трудові книжки працівників: Постанова КМУ від 27.04.1993.- №301. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-93-%D0%BF>

Про упорядкування застосування контрактної форми трудового договору: постанова КМУ від 19.03.94.- № 170. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/170-94-%D0%BF>

Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. N 337. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF>

Інструкція про порядок ведення трудових книжок працівників : Наказ Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціального захисту населення України від 29.07.93 N 58. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0110-93>

Про умови праці тимчасових робітників і службовців : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.1974 № 311-09. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311400-74>

Про умови праці робітників і службовців, зайнятих на сезонних роботах : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.1974 № 310-09. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0310400-74>

Список сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Про порядок оплати тимчасового заступництва: Роз'яснення Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 29.12.1965 № 30/39. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0030400-65>

Положення про умови праці надомників : Постанова Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 29.09.1981р. № 275/17-99. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0275400-81>

Форма трудового договору між працівником і фізичною особою та Порядок реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою : Наказ Мін. Праці та соціальної політики від 08.06.2001р. №260. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0554-01>

●Гарантії працівників у разі ліквідації або реорганізації підприємства, установи, організації : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 25.01.2011 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0017323-11>

●Порядок розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу : Роз'яснення Міністерство юстиції України від 01.02.2011 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003323-11>

●Статус фізичної особи - підприємця: проблеми застосування законодавства : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 14.01.2011 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-11>

●Щодо виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 19.04.2011 р. N 126/06/186-11. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0126772-11#o10>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Тема № 9. Правове регулювання робочого часу.

Конкретна тривалість виконуваної працівником роботи вимірюється його робочим часом. На законодавчому рівні поняття робочого часу не закріплено, а в юридичній літературі є різні його визначення. Тому доцільно підкреслити, що правовому регулюванню підлягає лише той час, коли працівник виконує відповідну роботу.

Правове регулювання робочого часу має на меті, з одного боку, забезпечити виконання працівником необхідної міри праці, а з іншого – забезпечити охорону праці й право працівника на відпочинок.

Таким чином, вивчаючи дану тему необхідно зосередити увагу на нормативах робочого часу та ознаках, які відрізняють один вид робочого часу від іншого.

Достатню увагу слід приділити досліджуючи загальні і спеціальні режими робочого часу. Необхідно визначити особливості, що притаманні кожному режиму, і які надають змогу відмежувати один режим від іншого.

Вивчаючи питання надурочних робіт, необхідно встановити порядок залучення до них. Також, необхідно визначити порядок здійснення обліку робочого часу на підприємствах, установах, організаціях.

Тестові завдання:

1. Роботодавець може застосовувати надурочні роботи лише у виняткових випадках :
у разі виробничої потреби;
після проведення страйку;
при проведенні робіт для відвернення стихійного лиха;
проведення робіт без погодження з профспілковою організацією;

2. Кого забороняється залучати до надурочних робіт:
вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років;
жінок, які мають дітей віком 5 років;
осіб пенсійного віку;
працівників, які навчаються в загальноосвітніх школах без відриву від виробництва, в дні коли в них немає занять;

3. Нормальна тривалість робочого часу в Україні не може перевищувати:
45 годин на тиждень;
42 години на тиждень;
40 годин на тиждень;
43 години за постановою Кабінету Міністрів України;

4. Скорочена тривалість робочого часу – 36 годин встановлюється для працівників:
віком від 15-14 років;
віком від 16-18 років;
віком від 18-19 років;
віком від 13-15 років;

5. Для працівників, зайнятих на роботах з шкідливими умовами праці, скорочена тижнева тривалість робочого часу встановлюється не більше, як:
з 39 до 37 годин;
не більше як 36 годин на тиждень;
40 годин за згодою робітників;
38 годин за рішенням облдержадміністрації;

6. Напередодні вихідних днів тривалість роботи при шестиденному тижні не може перевищувати:
7 годин;
7 годин 30 хвилин;
6 годин;
5 годин;

7. При роботі в нічний час встановлена тривалість роботи (зміни) скорочується на яку кількість годин:
3 години;
2 години;
1 година;
не скорочується;

8. Нічним вважається час:
з 9 годин вечора до 6 годин ранку;
з 10 годин вечора до 5 годин вечора;
з 10 годин вечора до 6 годин ранку;
з 11 годин вечора до 7 годин ранку;

9. Забороняється залучати до роботи в нічний час:
осіб віком до 55 років – чоловіків;
осіб віком до 19 років;
осіб після 60 років;
осіб молодших 18 років;

10. Роботодавець зобов'язаний встановити неповний робочий день або неповний робочий тиждень вагітній жінці або жінці, яка має дитину віком до:
до 14 років;
до 15 років;
до 16 років;
осіб старше 18 років;

Контрольні питання:

1. За якими критеріями можна розмежувати скорочений та неповний робочий час?

2. Для яких категорій працівників можна встановити ненормований робочий час?
3. Виділяють які елементи гнучкого графіку роботи?
4. Які на вашу думку, найоптимальніші періоди обліку робочого часу?
5. Чи можна надурочні роботи вважати примусовою працею?

Реферати:

1. Скорочений робочий час для окремих категорій працівників.
2. Правове регулювання ненормованого робочого часу.

Література:

Авескулов В.Д. Правове регулювання ненормованого робочого часу. *Форум права*. 2016. № 14. С.5-10. file:///C:/Users/Admin/Downloads/FP_index.htm_2016_4_3.pdf

Венедиктова В. Регулювання ненормованого робочого часу в умовах ринкової економіки. *Право України*. 1999. №7. С.104-106.

Гафич О.І. Сутність та ознаки гнучкого режиму робочого часу. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Випуск 3. С. 44-49. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/3/7.pdf>

Дрозд О.Ю. Сутність і зміст дистанційної роботи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 2. С. 47-54. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/2/8.pdf>

Костюк В.Л., Яцкевич І.І. Принципи новітньої концепції правового регулювання робочого часу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2019. Том 4. С.42-51. <file:///C:/Users/Admin/Downloads/185629-412680-1-SM.pdf>

Левченко Н.І. Правове регулювання робочого часу: європейський досвід. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. №14. С.141-146. http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/04/levchenko_14.pdf

Малишевська З. Класифікація режиму робочого часу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №2. С.82-86.

Пилипенко А.А., Михалко Ю.Р., Жаров О.А. Правове регулювання робочого часу в Україні і за кордоном. *Молодий вчений. Юридичні науки*. листопад 2017. №11(51). С.979-983. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/237.pdf>

Проценко О. Нормативи і тривалість робочого часу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №2. С.82-86.

Сільченко С., Сербіна Д. Дистанційна праця: сучасний стан і перспективи розвитку правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №1. Ст. 93-99. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18808/1/Silchenko_93-99.pdf

Таможанський О.В. Особливості правового регулювання дистанційної роботи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 3. С. 59-63. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/14.pdf>

Чанишева А. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. №8. С.40-46.

Юзько Т.М. Робочий час і час відпочинку як невід'ємна категорія права людини на життя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 102-104. http://lsey.org.ua/6_2015/29.pdf

Поняття гнучкого режиму робочого часу, особливості застосування. Методичний матеріал ВША. Від 19.01. 2024р. <https://www.hsa.org.ua/blog/poniattia-gnuckogo-rezimu-robocogo-casu-osoblivosti-zastosuvannia>

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Постанова КМУ від 21.02.2001 № 163. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001-%D0%BF#Text>

Про затвердження Порядку застосування Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 23.03.2001 №122. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0304-01#Text>

Про затвердження Методичних рекомендацій щодо встановлення гнучкого режиму робочого часу : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 04.10.2006 № 359 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0359203-06#Text>

Положення про порядок і умови застосування (гнучкого) змінного графіка роботи для жінок, що мають дітей : Постанова Держкомпраці СРСР і ВЦРПС від 06.06.1984 N 170/10-101.

Списку сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Рекомендації про порядок надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 10.10.1997р. №7. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007203-97#Text>

Положення про вахтовий метод організації робіт на підприємствах, в установах, і організаціях, що належать до сфери управління Державного агентства України з управління зоною відчуження : Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 24.07. 2017 №275. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0994-17>

Про чергування на підприємствах і в установах : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від від 02.04.2010 № 89/13/116-10. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0089203-10#Text>

Про розрахунок норми тривалості робочого часу на 2024 рік. https://7eminar.ua/events/3452?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwsoe5BhDiARIsAOXVoUsBHtxdpHb1a3HmECikPA1-Uh6YXD1j9_b_CZ8QLKIOJ3K0Fp7KNowaAqVXEALw_wcB

Тема № 10. Правове регулювання часу відпочинку.

У трудовому праві право працівника на відпочинок тісно пов'язане із обмеженням тривалості робочого часу. Дана гарантія закріплюється статтею 44 Конституції України: «Кожен, хто працює має право на відпочинок». Отже, у законодавстві встановлюються мінімальні державні стандарти і гарантії щодо забезпечення права працівника на відпочинок.

Це право забезпечується наданням обідньої перерви, щоденного та щотижневого відпочинку, через вихідні, святкові та неробочі дні. Вивчаючи дану тему, необхідно визначити порядок встановлення таких видів відпочинку та правові гарантії забезпечення надання кожного виду відпочинку зокрема.

Окрему увагу слід приділити відпусткам та її видам, які передбачені у Законі України «Про відпустки» від 15.11.1996р. Необхідно визначити гарантії, якими забезпечується дане право та встановити порядок надання відпусток.

Тестові завдання:

1. На підставі медичного висновку жінкам надається відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю календарних днів:

- 60 днів;
- 126 днів;
- 75 днів;
- 100 днів;

2. В разі народження двох і більше дітей, а також при ускладнених пологах тривалість післяродової відпустки становить календарних днів:

- 56 днів;
- 58 днів;

70 днів;

75 днів;

3. За сімейними обставинами та з інших причин працівнику може надаватися відпустка без збереження заробітної плати не більше календарних днів на рік:

20 днів;

16 днів;

15 днів;

35 днів;

4. Надурочні роботи не повинні перевищувати для кожного працівника годин на рік:

120 годин;

135 годин;

140 годин;

155 годин;

5. Тривалість щотижневого безперервного відпочинку повинна бути не менш як:

24 години;

12 годин;

42 години;

48 годин;

6. Сезонним та тимчасовим працівникам, відпустка надається:

24 календарних дні;

30 календарних днів;

14 календарних дні;

пропорційно до відпрацьованого ними часу;

7. Особам з інвалідністю відпустка надається тривалістю:

особам з інвалідністю I і II груп - 30 календарних днів, а особам з інвалідністю III групи - 26 календарних днів;

особам з інвалідністю I і II груп - 30 календарних днів, а особам з інвалідністю III групи - 30 календарних днів;

особам з інвалідністю I і II груп - 31 календарних дні, а особам з інвалідністю III групи - 28 календарних днів;

особам з інвалідністю I і II груп - 28 календарних днів, а особам з інвалідністю III групи - 24 календарних дні;

8. Творча відпустка надається для:

для навчання у навчальних закладах усіх рівнів акредитації;

для профспілкового навчання;

участі у змаганнях, які проходять на підприємствах, установах, організаціях;

написання підручників, дисертаційних робіт;

Контроль питання:

1. Яким чином компенсується робота у вихідні дні?

2. Назвіть святкові та неробочі дні, передбачені КЗпП України?

3. Як оплачується та надається відпустка особам, що працюють за сумісництвом?

4. У яких випадках робота на умовах неповного робочого часу впливає на тривалість відпустки?

5. Перерви для годування дитини – це періоди часу, які відносяться до робочого часу чи до часу відпочинку?

Реферати:

1. Міжнародно-правове регулювання часу відпочинку.

Література:

Гаращенко Л. Регулювання відпусток в конвенціях МОП та нормативних актах країн Європи. *Право України*. 1999. №10. С.90-94.

Дмитрієва К.І. Правове регулювання часу відпочинку за законодавством країн із розвиненою економікою. *Часопис Київського університету права*. 2013. №1. С.195-199.

file:///C:/Users/Admin/Downloads/Chkup_2013_1_48.pdf

Зубковський В. Компенсація за невикористану відпустку. *Право України*. 1999. №2. С.103-105.

Попов С.В. Правове регулювання надання відпусток без збереження заробітної плати. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юрисприденція. 2014. №10-1. Том.2. С.7-9. http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc10-1/part_2/4.pdf

Хуторян Н. М. Проблеми правового регулювання відпусток у проекті Трудового кодексу України. *Право України*. 2009 № 3. С.35-40.

Хуторян Н.М. Удосконалення порядку надання відпусток у проекті трудового кодексу України. *Юридична Україна*. 2006. №1. С. 44-48.

Юзько Т.М. Робочий час і час відпочинку як невід'ємна категорія права людини на життя. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 6. С. 102-104. http://lsej.org.ua/6_2015/29.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про відпустки: Закон України від 15.11.1996р. <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80>

Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон : Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.98 N 59. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98>

Список виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : Постанова КМУ від 17.11.1997 № 1290. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF>

Умови, тривалість, порядку надання та оплати творчих відпусток : Постанова КМУ від 19.01.1998 № 45. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-98-%D0%BF>

Списку сезонних робіт і сезонних галузей : Постанова КМУ від 28.03.1997 № 278. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF>

Про роз'яснення деяких питань законодавства (щодо відпусток) : Лист Міністерство праці та соціальної політики України від 13.05.2010 р. N 140/13/116-10. <http://lviv.medprof.org.ua/lviv/socialno-ekonomichnii-zakhist/vidpustki/list-rozjasnennja-no-1401311610-vid-13052010r/>

Про відпустку по догляду за дитиною : Лист Міністерства соціальної політики від 16.05.2012 р. N 158/13/133-12. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v158-739-12#Text>

Щодо виплати компенсації за невикористану відпустку // від 27.03.2013р. № 321/13/84-13. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v321_739-13#Text

Щодо грошової компенсації працівникам за невикористані дні щорічної та додаткової відпусток : Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 24.06. 2011р.

Тема № 11. Правове регулювання оплати праці.

Поняття оплати праці характеризують різні сторони одного і того ж суспільного явища. Для роботодавця оплата праці є платою за робочу силу і складає одну із основних статей витрат у собівартості товарів та послуг, що надаються. Для працівника – це основна частина його особистого доходу, засіб відтворення робочої сили і поліпшення рівня благополуччя самого працівника та його сім'ї.

Таким чином, вивчаючи дану тему, слід розкрити співвідношення понять оплата праці та заробітна плата, виділяючи ознаки останньої. Разом з тим, слід розглянути державний і договірний методи регулювання заробітної плати.

На основі статті 2 Закону України «Про оплату праці» слід розглянути структуру заробітної плати та її системи. Слід дослідити і розмежувати такі поняття як надбавки і доплати до заробітної плати.

Також слід приділити увагу формам і системам оплати праці та розмежувати складові елементи основної і додаткової оплати праці.

Окрему увагу слід приділити порядку виплати заробітної плати та порядку і розмірам відрахувань із заробітної плати; визначити правове регулювання індексації заробітної плати.

Тестові завдання:

1. В яких органах у разі укладення трудового договору між працівником і роботодавцем, роботодавець повинен зареєструвати укладений у письмовій формі трудовий договір:

- центри зайнятості;
- обласній раді;
- державній фіскальній службі за місцем реєстрації роботодавця;
- обласній профспілковій організації;

2. Колективний договір укладається:

- між власниками або уповноваженими органами і профспілковими організаціями;
- між структурними підрозділами підприємств, установ, організацій;
- місцевими органами влади і трудовим колективом;
- підприємством, установою, організацією і трудовим колективом;

3. Який орган здійснює реєстрацію колективних договорів:

- голова міської ради народних депутатів;
- податкова адміністрація;
- обласна профспілкова організація;
- місцеві органи державної виконавчої влади

4. Поняття заробітної плати включає:

- винагороду за виконану роботу;
- створення організаційно-технічних умов;
- забезпечення власником працівника необхідними інструментами;
- складність та умови виконуваної роботи;

5. Відкликання з щорічної відпустки допускається у випадках:

- для відвернення стихійного лиха;
- для виконання невідкладних вантажно-розвантажувальних робіт;
- для відвернення надзвичайних ситуацій;
- у випадку невиконання виробничого плану;

6. Щорічна відпустка при вимозі працівника має бути перенесена на інший період у випадку:

- у випадку виконання працівником вантажно-розвантажувальних робіт;
- порушення власником або уповноваженим ним органом терміну повідомлення працівника про час надання відпустки;
- звільнення працівника;
- не виплати працівникові заробітної плати;

7. Щорічна відпустка на вимогу працівника повинна бути перенесена на інший період у випадку:

- неналежного виконання керівником своїх трудових функцій;
- несвоєчасної виплати власником або уповноваженим ним органом заробітної плати (відпускних) працівнику за час щорічної відпустки;
- порушення керівником норм охорони праці;
- у випадку залучення працівника до робіт у вихідні, святкові та неробочі дні;

8. Щорічна відпустка повинна бути продовжена у випадку:

- звільнення працівника;
- тимчасової непрацездатності працівника, засвідченої у встановленому порядку;
- залучення працівника до нічних робіт;
- залучення працівника до надурочних робіт;

9. Щорічна відпустка повинна бути перенесена на інший період або продовжена на вимогу працівника у випадку:

- збігу щорічної відпустки з відпусткою без збереження заробітної плати;
- працівник не відпрацював шість місяців, для набуття права на відпустку;
- збігу щорічної відпустки з відпусткою у зв'язку із навчанням;
- за наявності у працівника 10 років безперервного страхового стажу;

Контрольні питання:

1. В чому полягає відмінність заробітної плати від винагороди за цивільно-правовими договорами?
2. Назвіть елементи тарифної системи ?
3. Як утримуються обмеження із заробітної плати?
4. Який порядок здійснення індексації заробітної плати?
5. Яка різниця між доплатами і надбавками до заробітної плати?

Реферати:

1. Реформа оплати праці в Україні.
2. Гарантії і компенсації для працівників, які направляються для підвищення кваліфікації та навчання і порядок їх надання.

Література:

Бурнягіна Ю. М. Поняття і юридична природа локального правового регулювання оплати праці. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 66–74. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15602/1/Burnyagina_66-74.pdf

Валецька О. Аналіз структури особливостей заробітної плати в трудовому праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 6. С. 107–110.

Гаєвая О.В. Окремі питання регулювання оплати праці за кордоном та в Україні. *Problems of Legality*. Summer. 2016. Адміністративне право. Фінансове право. Трудове право. С.103-111. <http://oaji.net/articles/2016/3229-1477295733.pdf>

Гетьманцева Г. Співвідношення централізованого і локального методів правового регулювання оплати праці. *Право України*. 1997. №12. С.66-68.

Копайгора І. Правове регулювання заробітної плати у соціалістичних кодексах про працю в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 5. С. 18-20.

Лаптії І. Оплата праці і заробітна плата: щодо питання термінології. *Право України*. 2005 № 7. С.81-84.

Лаптії І. Оплата праці як соціально-економічна та правова категорія. *Право України*. 2005 № 1. С.106-109.

Процевський О. Окремі питання захисту права на заробітну плату в судовому порядку. *Право України*. 2008 № 2. С.64-69.

Сімутіна Я.В. Проблеми правового регулювання оплати праці з відхиленням від нормальних умов праці. *Юридична Україна*. 2005. №10. С. 44-50.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>

Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-8.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>

Про внесення змін до Закону Української РСР "Про індексацію грошових доходів населення": Закон України від 25.04.1997 № 234/97-ВР.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234/97-%D0%B2%D1%80>

Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення : Постанова КМУ від 17 липня 2003 р. № 1078. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-%D0%BF>

Щодо строків виплати заробітної плати: Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 09.12.2010 р. N 912/13/155-10. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0912203-10>

Про перелік товарів, не дозволених для виплати заробітної плати натурою : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 р. N 244. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-93-%D0%BF>

Порядок обчислення середньої заробітної плати: Затверджений Постановою КМУ від 8 лютого 1995 р. №100. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF>

Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон: Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.98 N 59. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98#Text>

Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери : Постанова КМУ від 30.08.2002 № 1298. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF#Text>

Про гарантії і компенсації для працівників, які направляються для підвищення кваліфікації, підготовки, перепідготовки, навчання інших професій з відривом від виробництва : Постанова КМУ від 28.06.1997 № 695. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-97-%D0%BF>

Класифікатор професій ДК 003:2010 : Держспоживстандарт України Наказ від 28.07.2010р. № 327. https://hrliga.com/docs/327_KP.htm

Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників : Наказ Міністерства праці та соціальної політики Укаїни від 29.12.2004 N 336.
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text>

Про практику застосування судами законодавства про оплату праці : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99>

Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери // Постанова Кабінету Міністрів України від 27 березня 2013 р. № 197. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2013-%D0%BF>

Тема № 12. Дисципліна праці. Дисциплінарна відповідальність.

Закріплений у правових нормах порядок поведінки учасників трудового процесу визначає поняття трудової дисципліни як правового інституту. Трудова дисципліна – багатоаспектне явище, а тому в галузевій літературі її розглядають як принцип галузі права; інститут трудового права; фактичну поведінку учасників правовідносин.

Рівень дотримання суб'єктами трудових правовідносин нормативно-правових актів, обов'язків, передбачених трудовим договором, визначають поняття трудової дисципліни як фактичної поведінки учасників трудових відносин. За їх недотримання для працівника наступає дисциплінарна відповідальність.

Таким чином, вивчаючи дану тему, слід зосередити свою увагу на сучасних методах забезпечення дисципліни праці, порядку регулювання внутрішнього трудового розпорядку на підприємствах, установах, організаціях незалежно від форми власності. Одночасно слід розглянути види, підстави та порядок застосування заохочень, як методу коригування поведінки працівника.

За невиконання чи неналежне виконання покладених зобов'язань на працівника, згідно КЗпП України, його можна притягнути до дисциплінарної відповідальності. Таким чином, доцільно дослідити підстави, умови та порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності, а також підстави її дострокового зняття. Розмежувати суб'єктів загальної і спеціальної дисциплінарної відповідальності.

Досліджуючи питання поняття дисциплінарного проступку, як підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності, необхідно склад дисциплінарного правопорушення відмежувати від інших правопорушень, які передбачені у цивільному, кримінальному, адміністративному праві.

Тестові завдання:

1. Які дисциплінарні стягнення можуть бути застосовані роботодавцем до працівника за порушення ним трудової дисципліни:

зауваження;
сувора догана;
звільнення;
попередження;

2. Порядок застосування заохочень до працівників підприємств, установ, організацій: роботодавцем за погодженням з робітником;
роботодавцем за погодженням із членами бригади;
роботодавцем за погодженням із профспілковим комітетом підприємства;
адміністрацією підприємства без занесення у трудову книжку;

3. Органи, які правомочні застосовувати дисциплінарні стягнення:
керівник структурного підрозділу;
начальник відділу кадрів;
керівник бригади (бригадир);
керівник підприємства, установи, організації, який користується правом прийому та звільнення з роботи;

4. До застосування дисциплінарного стягнення власник повинен зажадати від порушника трудової дисципліни:

усне пояснення;
письмового пояснення працівника;
характеристику на працівника з місця його проживання;
дозвіл партійної організації членом якої є порушник трудової дисципліни;

5. Роботодавець має право замість накладення дисциплінарного стягнення передати питання про порушення трудової дисципліни на розгляд:

начальнику відділу кадрів;
на розгляд трудового колективу;
працівникам прокуратури;
передати питання органам місцевого самоврядування;

6. Органи, які розглядають трудові індивідуальні спори:
профспілкова організація даного підприємства;
комісія по трудових спорах (КТС);
органами внутрішніх справ;
органи місцевого самоврядування;

7. Трудовий розпорядок на підприємствах, в установах, організаціях визначається:
правилами внутрішнього трудового розпорядку;
колективним договором;
установчими документами підприємства, установи, організації;
Кодексом Законів про Працю України;

8. Протягом якого строку з дня накладення дисциплінарного стягнення на працівника не буде піддано новому дисциплінарному стягненню, то він вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення:

двох тижнів;
одного місяця;
шести місяців;
одного року;

9. При звільненні з роботи розрахунок з працівником проводиться:
не пізніше трьох днів з моменту видання наказу про звільнення;
у день видання наказу про звільнення;
у день внесення останнього запису до трудової книжки;
у день звільнення працівника;

10. Трудовий договір укладається як правило:
в письмовій формі;
у формі контракту;
визначеній правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства;
у формі визначеній в колективному договорі;

11. Сфера застосування контракту визначається:
колективним договором;
правилами внутрішнього трудового розпорядку;
законами України;
генеральною угодою;

12. Контрактом не може бути:
змінено тривалості відпустки, порівняно із законом;
змінено режим робочого часу, порівняно із колективним договором і правилами внутрішнього трудового розпорядку;

встановлено додаткові підстави його дострокового припинення, не передбачені чинним законодавством;

встановлено додаткові гарантії працівникові на випадок його дострокового припинення з незалежних від працівника причин;

Контрольні питання:

1. Які в сучасних умовах доцільно виділити методи забезпечення трудової дисципліни?
2. Що є правовою підставою юридичної відповідальності за трудовим правом? Який склад трудового правопорушення?
3. Розмежуйте поняття «трудова дисципліна», «дисципліна праці»?
4. Проаналізуйте, чи всі працівники, щодо яких діють статuti та положення про дисципліну, насправді є суб'єктами спеціальної дисциплінарної відповідальності?
5. Який порядок накладення дисциплінарного стягнення? Чи відрізняється порядок притягнення до загальної і спеціальної дисциплінарної відповідальності?

Реферати:

1. Поняття, значення та правове регулювання дисципліни праці за сучасних умов, роль трудових колективів у її зміцненні.
2. Ефективність заходів заохочення і стягнення у забезпеченні дисципліни праці.
3. Загальна дисциплінарна відповідальність.
4. Спеціальна дисциплінарна відповідальність за трудовим правом.

Література:

Бородін І. Дисциплінарна відповідальність та дисциплінарне провадження. *Право України*. 2006 № 12. С.93-97.

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Дей М. Основні питання стимулювання трудової активності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 6. С. 105-108.

Дубовий Т.С. Дисципліна праці як складовий елемент відповідальності сторін трудового договору. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 6. С. 43-52.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/6/8.pdf>

Капліна Г. Заохочувальні засоби правового регулювання оплати працівників в умовах ринкових перетворень. *Юридична Україна*. 2008. №7. С. 80-85.

Кожушко С.І. Трудова дисципліна у системі елементів трудових правовідносин. *Право України*. 2005 № 9. С.89-91.

Новосельська І. Питання визначення трудової відповідальності як виду юридичної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 11. С.50-55.

Маляренко А. В. До питання упередженості як підстави дисциплінарної відповідальності суддів. *Право України*. 2012 № 1-2 С.414-420.

Машков К. Підстави застосування до працівників заохочень за трудові досягнення. *Право України*. 2007 № 11. С.35-40.

Мельник В.В. Поняття принципів відшкодування шкоди в трудовому праві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 6. Том 2. С.48-52.
http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/6/part_2/8.pdf

Панасюк О. Про «внутрішній трудовий розпорядок» як категорію трудового права. *Право України*. 2005 № 4. С.100-104.

Промський Є. Дисциплінарна відповідальність працівника за проектом трудового кодексу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №12. С. 126-131.

<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/28.pdf>

Теліженко О.С. До характеристики принципів застосування стягнень за порушення трудової дисципліни. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 6. С. 63-68 .
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/6/12.pdf>

Швец Н., Промський Є. Дисциплінарна відповідальність працівника за проектом Трудового кодексу України. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 12. С. 126–131. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15605/1/Promskyi_Shvets_126-131.pdf

Хотинська О. Дисциплінарна відповідальність та незалежність судді: у пошуках балансу. *Право України*. 2018. №3. С. 110-122. https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_3/pravo_2018_3_s7/

Угрюмова Г. Дисципліна праці: розвиток та удосконалення інституту. *Право України*. 2006 № 1. С.40-44.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X¹. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Типові правила внутрішнього трудового розпорядку для робітників і службовців підприємств, установ, організацій : Постанова Держкомпраці СРСР і ВЦРПС від 20.07.1984р. №213. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0213400-84>

Типові правила внутрішнього службового розпорядку : Наказ Національне агенство України з питань державної служби від 03.03.2016 № 50 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-16#Text>

Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : Закон України від 22.02.2006 № 3460-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15>

Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14>

Тема № 13. Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин.

Матеріальна відповідальність як один із видів юридичної відповідальності становить собою обов'язок однієї сторони трудового договору – працівника чи роботодавця відшкодувати іншій стороні шкоду, заподіяну внаслідок винного, протиправного невиконання або неналежного виконання трудових обов'язків у встановленому законом розмірі й порядку. Матеріальна відповідальність у трудовому праві має двосторонній характер.

Досліджуючи поняття матеріальної відповідальності, слід визначити особливості та види матеріальної відповідальності сторін трудового правовідношення. Встановити умови і підстави матеріальної відповідальності працівника і роботодавця.

Розглядаючи матеріальну відповідальність, як інститут трудового права та вид юридичної відповідальності, слід відмежувати склад правопорушення матеріальної відповідальності від дисциплінарної відповідальності та майнової (цивільно-правової) відповідальності.

Окремої уваги потребує питання матеріальне відшкодування моральної шкоди працівнику: суб'єкти, підстави порядок відшкодування шкоди.

Тестові завдання:

1. Відкликання з щорічної відпустки допускається у випадках:

для відвернення стихійного лиха;

для виконання невідкладних вантажно-розвантажувальних робіт;

для відвернення надзвичайних ситуацій;

у випадку невиконання виробничого плану;

2. Щорічна відпустка при вимозі працівника має бути перенесена на інший період у випадку:

у випадку виконання працівником вантажно-розвантажувальних робіт;
порушення роботодавцем терміну повідомлення працівника про час надання відпустки;
звільнення працівника;
не виплати працівникові заробітної плати;

3. Щорічна відпустка на вимогу працівника повинна бути перенесена на інший період у випадку:

неналежного виконання керівником своїх трудових функцій;
несвоєчасної виплати роботодавцем заробітної плати (відпускних) працівнику за час щорічної відпустки;
порушення керівником норм охорони праці;
у випадку залучення працівника до робіт у вихідні, святкові та неробочі дні;

4. Щорічна відпустка повинна бути продовжена у випадку:

звільнення працівника;
тимчасової непрацездатності працівника, засвідченої у встановленому порядку;
залучення працівника до нічних робіт;
залучення працівника до надурочних робіт;

5. Щорічна відпустка повинна бути перенесена на інший період або продовжена на вимогу працівника у випадку:

збігу щорічної відпустки з відпусткою без збереження заробітної плати;
працівник не відпрацював шість місяців, для набуття права на відпустку;
збігу щорічної відпустки з відпусткою у зв'язку із навчанням;
за наявності у працівника 10 років безперервного страхового стажу;

6. Колективний трудовий спір(конфлікт) це розбіжності, що виникли між сторонами соціально-трудова відносин, з приводу:

укладення, зміни та припинення трудового договору;
оплати праці чи виплати заробітної плати працівнику;
невиконання вимог законодавства про працю;
порушення працівником норм з охорони праці;

7. Страйк це:

індивідуальне, тимчасове, добровільне припинення роботи працівником;
колективне, тимчасове, обов'язкове припинення роботи працівниками;
колективне, тимчасове, добровільне припинення роботи працівниками;

колективне, постійне, обов'язкове припинення роботи працівниками;

8. Страйк застосовується як:

попереджувальний засіб вирішення індивідуального трудового спору;
попереджувальний засіб вирішення колективного трудового спору;
крайній засіб вирішення колективного трудового спору;
крайній засіб вирішення індивідуального трудового спору;

9. Не вважається переведенням на іншу роботу і не потребує згоди працівника переміщення його на:

на тому ж підприємстві, в установі, організації в інший структурний підрозділ, у тій же місцевості, доручення йому роботи, яка виходить поза межі його спеціальності, кваліфікації, посади, обумовленої трудовим договором;

на інше підприємство, в установу, організацію в такий самий структурний підрозділ, в іншу місцевість, доручення йому роботи, яка не виходить поза межі його спеціальності, кваліфікації, посади, обумовленої трудовим договором;

на тому ж підприємстві, в установі, організації в інший структурний підрозділ, у іншу місцевість, доручення йому роботи, яка не виходить поза межі його спеціальності, кваліфікації, посади, обумовленої трудовим договором;

на тому ж підприємстві, в установі, організації в інший структурний підрозділ, у тій же місцевості, доручення йому роботи, яка не виходить поза межі його спеціальності, кваліфікації, посади, обумовленої трудовим договором;

Контрольні питання:

1. Яка різниця між дисциплінарною і матеріальною відповідальністю та матеріальною відповідальністю і цивільно-правовою майновою відповідальністю?
2. Які підстави та порядок відшкодування моральної шкоди у трудовому та цивільному праві? Проведіть порівняльну характеристику.
3. Які обставини виключають матеріальну відповідальність?
4. Яких працівників і за яких умов можна притягати до підвищеної (кратної) матеріальної відповідальності?
5. Чи однаковий порядок відшкодування матеріальної шкоди у працівника і роботодавця?

Реферати:

1. Суб'єкти матеріальної відповідальності у трудовому праві.
2. Матеріальна відповідальність роботодавця за моральну шкоду завдану працівникові.

Література:

Богомаз Г. Проблемні питання матеріальної відповідальності роботодавця за необґрунтовану відмову в прийнятті на роботу в Україні. *Юридична Україна*. 2005. №5. С. 69-72.

Васильєв В. Співучасть у справах про відшкодування шкоди, заподіяної при виконанні трудових обов'язків. *Право України*. 1996. №6. С.10-12.

Костюченко. О.Є. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця: сучасний стан та перспективи розвитку. *Права та інновації*. 2016. №1(13). С. 81-88.

<https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/Kostyuchenko13.pdf>

Кравцов Д. М. Матеріальна відповідальність працівників на підставі трудового договору (контракту). *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 123–126.
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12298/1/Kravtsov_123-126.pdf

Лук'янчиков, О. М. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця : Монографія. Харків.: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2019. 254 с

<http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3593/1/%D0%9B%D1%83%D0%BA%27%D1%8F%D0%BD%D1%87%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%9E.%20%D0%9C.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D1%86%D1%8F.pdf>

Мельник В.В. Поняття принципів відшкодування шкоди в трудовому праві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 6. Том 2. С.48-52. http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/6/part_2/8.pdf

Мотрич А.І. Проблеми правового регулювання повної матеріальної відповідальності працівників. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск 1-1. С.174-177. http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/1/tom_1/38.pdf

Парасюк М.В., Грабар Н.М. Порівняльно-правовий аналіз майнової відповідальності у цивільному праві та матеріальної відповідальності у трудовому праві. *Право і суспільство*. 2018. №2. С.82-87. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2_2018/part_1/16.pdf

Сільченко С. О. Підстави матеріальної відповідальності працівників: що необхідно знати. *Аудитор України*. 2016. № 6. С. 64–67. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12309/1/Silchenko_64-67.pdf

Трофимовська Ю.В. Теоретичні проблеми відмінності матеріальної відповідальності за трудовим правом від майнової відповідальності за цивільним правом України. *Форум права*. 2015. №1. С. 323-328. <https://core.ac.uk/download/pdf/187222973.pdf>

Цесарський Ф. А. Особливості трудового договору із матеріально відповідальними особами. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 81–85. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14269/1/Tsesarsky_81-85.pdf

Хуторян Н. Матеріальна відповідальність власника перед працівником. *Право України*. 1993. №3. С.21-26.

Хуторян Н. Вдосконалення правового регулювання матеріальної відповідальності працівника перед наймачем. *Право України*. 1993. №5-6. С.29-32.

Хуторян Н.М. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору. Удосконалення трудового законодавства в умовах ринку: Монографія. Відпов. ред. Н.М. Хуторян. Київ: Ін Юре, 1999. 264с.

Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин. Київ: Інст. Держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 264с.

Чернадчук В. Право на відшкодування моральної шкоди: деякі аспекти. *Право України*. 2000. №3. С.106-109.

Щербина В. Підстави притягнення роботодавця до матеріальної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 4. С. 53-56.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей : Закон України від 06.06.1995 № 217/95-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217/95-%D0%B2%D1%80>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999р. №1105-14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Про затвердження Порядку визначення класу професійного ризику виробництва за видами економічної діяльності : Постанова КМУ від 8 лютого 2012 р. № 237. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2012-%D0%BF>

Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей : Постанова КМУ від 22.01.1996 № 116. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF>

Типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність : Наказ Мінпраці від 12.05.96 р. № 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0287-96>

Переліку робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування і Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність : Наказ Міністерства праці України від 12.05.96 N 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0286-96>

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992р. №14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995р. №4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

Про узагальнення практики застосування судами законодавства, що регулює матеріальну відповідальність працівників за шкоду заподіяну роботодавцю : Постанова Пленуму Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015р. №12. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012740-15#Text>

Тема № 14. Правове регулювання охорони праці.

Охорона праці як правову категорію розглядають у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні це сукупність правових норм, що регулюють увесь комплекс суспільних відносин у сфері застосування праці. У вузькому – це сукупність норм, що регулюють встановлення безпечних та нешкідливих умов праці з метою запобігання негативному впливу виробничого середовища на життя та здоров'я працівників.

Таким чином, вивчаючи даний інститут трудового права, слід визначити загальні та спеціальні гарантії права працівника на охорону праці. Визначити права та гарантії, що гарантуються працівникам, які працюють у важких та шкідливих умовах, а також жінкам, неповнолітнім та особам із зниженою працездатністю.

Окремої уваги потребує питання порядку організації охорони праці на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та у роботодавця – фізичної особи.

Тестові завдання:

1. Обов'язок працівника виконувати вимоги щодо охорони праці полягає у:
знати і невиконувати вимоги і правила поведінки з машинами, механізмами;
додержуватись зобов'язань, що передбачені колективним договором та правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, установи, організації;
проходити позачергові медичні огляди;
не повідомляти власника про небезпеку;

2. Постійний контроль за додержанням працівниками вимог нормативних актів про охорону праці покладається на:

місцеві суди;
роботодавця;
працівників міліції;
державною службою зайнятості;

3. На всіх підприємствах, в установах, організаціях забезпечуються:

належні умови праці;
гігієнічні умови праці;
безпечні і нешкідливі умови праці;
відповідні умови праці;

4. На кого покладаються зобов'язання вживати заходів щодо полегшення і оздоровлення умов праці працівників:

трудо́ві колективи;
роботодавця;
орган державного нагляду за охороною праці;
самих працівників;

5. Хто повинен проводити розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України:

колектив працівників;
трудо́вий колектив;
заступник керівника підприємства;
роботодавець;

6. Забороняється застосування праці жінок на:
підземних роботах пов'язаних із санітарним обслуговуванням;
підземних роботах пов'язаних із побутовим обслуговуванням;
важких роботах;
роботах із нешкідливими і безпечними умовами праці;

7. Допускається залучення вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до трьох років до:

роботи у нічний час;
роботи, яка виключає вплив несприятливих виробничих факторів;
роботи у вихідні дні;
надурочних робіт;

8. Які категорії жінок забороняється звільняти з ініціативи власника або уповноваженого ним органу, крім випадків повної ліквідації підприємства, установи, організації з подальшим обов'язковим працевлаштуванням:

жінок, які мають дітей віком більше семи років;
одиноких матерів при наявності дитини віком шістнадцять років;
жінок передпенсійного віку;
вагітних жінок;

9. Дозволяється залучати осіб молодше вісімнадцяти років до:

робіт у будні дні;
надурочних робіт;
робіт у вихідні дні;
робіт у нічний час;

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте поняття охорони праці як інституту трудового права, як елементу трудових відносин, як функції трудового права?

2. Які види соціальних допомог і соціальних послуг надаються працівникам в разі нещасного випадку чи професійного захворювання?

3. Який порядок розслідування нещасних випадків на виробництві?

4. Хто повинен проходити обов'язкові медичні огляди? Який порядок їх проходження?

5. Які додаткові пільги передбачаються для жінок, неповнолітніх та осіб із зниженою працездатністю?

Реферати:

1. Правове регулювання нагляду і контролю у сфері трудових правовідносин.

2. Права і обов'язки власника підприємства, установи, організації щодо організації охорони праці.

Література:

Вареник О.С. Трудовий колектив як суб'єкт локального регулювання охорони праці. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 4. С.40-44. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/9.pdf>

Вареник О.С. Тенденції подальшого розвитку локального правового регулювання охорони праці. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 5. Том2. С. 25-30. http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/5/part_2/4.pdf

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Караченцев С. Про порядок встановлення причинного зв'язку професійних захворювань із виробничими факторами: правові аспекти. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 150-152.

Мірошниченко О. Проблеми правового регулювання охорони праці на сучасному етапі. *Юридична Україна*. 2009. №1. С. 78-81.

Яковлев О. А. Принципи державної політики в галузі охорони праці: погляд правника. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 75-80. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14268/1/Yakovlev_75-80.pdf

Яковлев О. А. Медичні огляди: окремі проблемні питання правового забезпечення. *Право та інновації*. 2018. № 2. С. 23-27. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15596/1/Yakovlev_23-27.pdf

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>

Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від від 08.07.2010 № 2464-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28.12.2014 № 77-8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

Деякі питання реалізації норм Законів України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" та «Про зайнятість населення» : Постанова КМУ від 31 січня 2007 р. N 70. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2007-%D0%BF>

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Лист Вищого господарського суду України від 05.05.2005 № 01-8/775. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0775600-05#Text>

Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій

: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 N 246.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0846-07>

Перелік робіт з підвищеною небезпекою : Державний комітет України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0232-05>

Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : Постанова КМУ від 17 листопада 1997 р. N 1290. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF#Text>

Про затвердження Переліку важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 31.03.1994 № 46.

Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою : Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 N 15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text>

Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.04.2014р. №248. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>

Про затвердження Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі : Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 23 вересня 1994 року N 263/121. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-95>

Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Постанова КМУ від 21.02.2001 № 163. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001-%D0%BF>

Тема № 15. Трудові спори і порядок їх вирішення.

У процесі трудової діяльності між суб'єктами трудових відносин існують розбіжності, які можуть перерости у спори. Вони виникають як на стадії появи трудових правовідносин, так і в процесі їх існування, та найчастіше – при припиненні трудового договору.

У науковій літературі трудові спори розглядаються як розбіжності між працівником та роботодавцем.

Таким чином, розглядаючи дану тему, увагу необхідно зосередити на понятті та класифікації трудових спорів, причинах їх виникнення. Окремо вивчити порядок розгляду індивідуальних і колективних трудових спорів.

Тестові завдання:

1. Зі складу КТС обираються:

представник до первинної профспілкової організації підприємства, установи, організації;
голова його заступники та секретар комісії по трудових спорах;
представник до ради трудового колективу;
представник до органів місцевої влади від конкретного підприємства, установи, організації;

2. Строки тимчасового переведення працівника на іншу роботу не обумовлену трудовим договором без його згоди:

для виконання виробничого плану;
для виконання термінового завдання;
для відвернення наслідків стихійного лиха;

для виконання державного замовлення;

3. Щорічна основна та додаткова відпустки повної тривалості у перший рік роботи надається працівникам:

- після закінчення календарного року;
- після закінчення робочого року;
- після шести місяців безперервної роботи на даному підприємстві;
- після одинадцяти місяців безперервної роботи на даному підприємстві;

4. Напротязі скількох днів, роботодавець, повинен оформити трудову книжку, якщо працівник раніше не працював:

- одного місяця;
- п'ятнадцяти днів;
- п'яти днів;
- десяти робочих днів;

5. Відповідно до ст.21 КЗпП України основні трудові права працівників: мають право створювати на підприємстві партійні організації, які б входили у структуру підприємства;

- право на здорові і безпечні умови праці;
- мають право на страйк при вирішенні індивідуального трудового спору;
- без права на щорічний відпочинок;

6. Які підстави припинення трудового договору:

- зміна власника підприємства;
- зміна підпорядкованості підприємства, установи, організації;
- розірвання трудового договору з робітником на вимогу слідчого прокуратури;
- призов або вступ працівника на військову службу, направлення на альтернативну (невійськову) службу;

7. Які працівники мають переважне право на залишенні на роботі при рівних умовах продуктивності і кваліфікації:

- працівники пенсійного віку;
- інваліди I та II групи;
- авторам винаходів, корисних моделей, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій;
- робітники, які не використали основну щорічну відпустку;

8. Яким особам, при прийнятті на роботу встановлюється випробування:

- одиноким матерям;
- особам після досягнення пенсійного віку;
- особам після тюремного ув'язнення;
- працівнику за згодою власника або уповноваженого ним органу;

9. За яку кількість годин, (що відноситься до прогулу) власник може звільнити працівника з роботи:

- відсутність 4 години з поважних причин;
- відсутність працівника на робочому місці цілий робочий день, з поважних причин;
- відсутність на роботі 3 і більше годин протягом робочого дня без поважних причин;
- нез'явлення на роботі протягом більше трьох місяців підряд в наслідок тимчасової непрацездатності;

Контрольні питання:

1. Чи може роботодавець за вирішенням трудового спору звертатись до КТС?

2. З якого моменту виникають індивідуальні та колективні трудові спори?
3. Які трудові спори підвідомчі суду?
4. Чи можуть до складу примирних комісій включатись представники третіх сторін?
5. Чи може головою трудового арбітражу бути особа, яка не працює на підприємстві де виник спір?

Реферати:

1. Порядок вирішення індивідуальних трудових спорів: проблемні моменти та шляхи їх подолання.
2. Місце трудового колективу, первинної профспілкової організації та організації роботодавців при вирішенні трудового спору, конфлікту.

Література:

Бонтлаб В.В. Нормативно-правове забезпечення вирішення трудових спорів у ЄС. *Право і суспільство*. 2019. №4 Ст. 113-120. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/4_2019/18.pdf

Бурак В.Я. Адміністративний захист трудових прав та законних інтересів працівників. *Університетські наукові записки*. 2016. №59. Ст. 189-198. <http://old.univer.km.ua/visnyk/1571.pdf>

Ваганова І.М. Поняття форми захисту та різновиди заходів захисту трудових прав працівників. *Форум права*. 2009. №3. Ст. 94-99. <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1184/Poniattia%20formy%20zakhystu%20Vahanova%202009.pdf?sequence=1>

Васіна Н.В. Самозахист у трудовому праві: поняття, ознаки, способи та межі самозахисту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №9. Ст. 142-145. http://www.lsej.org.ua/9_2020/35.pdf

Гаврилюк Р. Правова природа медіації як вислід буттєвих властивостей людини. *Право України*. 2018. №3. С. 128-143.

Гарашенко Л.П., Гаврилевська О.О. Способи міжнародно-правового захисту трудових прав працівників. *Юридичний вісник*. 2015. №4(37). Ст. 94-98. <file:///C:/Users/kohan/Downloads/12675.pdf>

Гулько Б. Про практику застосування Верховним Судом інституту малозначних справ на стадії касаційного перегляду. *Право України*. 2018. №10. С.102-113.

Дараганова Н.В. Класифікація трудових спорів як необхідна умова визначення порядку та механізму їх вирішення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №8. С. 41-47.

Давиденко Г.І. Розгляд судами спорів, пов'язаних з укладенням, зміною і припиненням трудового договору. *Вісник Верховного Суду України*. 1997. №3. С.35-36.

Золотухіна Л.О. Щодо форм захисту інтересів сторін трудових правовідносин. *Право і суспільство*. 2015. № 5-2 частина 3. Ст. 108-112. http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/5_2_2015/part_3/20.pdf

Іншин М.І. Захист трудових прав працівників в сучасних умовах. *Сучасні виклики українського права у контексті європейської інтеграції*. 2016. Бюлетень №1 квітень. Ст. 71-73. <http://zdr.knu.ua/images/libraryfiles/19.pdf>

Константінова Н. Заходи захисту трудових прав працівників і роботодавців. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 12. С. 62-64.

Коссак С. Особливості участі третіх осіб у трудових справах. *Право України*. 1997. №11. С.56-58.

Кохан Н.В. Поняття та сутність оскарження у трудовому праві. *Юридична Україна*. 2007. №9. С. 58-62.

Лазор В. Поняття трудових спорів, конфліктів та їх позовний і непозовний характер. *Право України*. 2002 № 7. С.90-95.

Лазор В. Судове вирішення індивідуальних трудових спорів: шляхи вдосконалення. *Право України*. 2003 № 7. С.53-55.

Маркіна Т. Щодо способів захисту прав за законодавством України про працю. *Право України*. 2002 № 2. С.53-57.

Маркіна Т. Проблеми захисту трудових прав працівників. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 9. С. 21-25.

Постригань Т.Л. Позовна давність за трудовим правом. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. №10. С. 55-60.

Постригань Т.Л. Способи захисту трудових прав громадян у суді. *Юридична Україна*. 2011. №11. С. 38-42.

Радіонова-Водяницька В. О. Національна служба посередництва і примирення та її роль у вирішенні колективних трудових спорів. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 105–110. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14273/1/Radionova-Vodyanytska_105-110.pdf

Сільченко С. Особливості розгляду трудових спорів з урахуванням змінених процесуальних норм. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №12. Ст.148-152. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/12/28.pdf>

Середа О. Г. Медіація (посередництво) як альтернативний спосіб вирішення трудового спору. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 38–45. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14265/1/Sereda_38-45.pdf

Сокол М. Незаконний страйк: порівняльна характеристика Українського та Європейського законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 3. С. 124-127.

Стадник М. Правове регулювання розв'язання страйків. *Право України*. 1992. №7. С.30-32.

Стасів О. Право на страйк як гарантія захисту трудових та соціальних інтересів найманих працівників. *Юридична Україна*. 2010. №8. С. 73-78.

Чанишева Г., Фадєєнко А. Розгляд судами справ у спорах, що виникають з трудових правовідносин (окремі питання). *Право України*. 1998. №8. С.58-63.

Швець Н. Відмінності страйків від інших актів протесту. *Право України*. 2007 № 8. С.57-61.

Швець Н.М.. Поняття та форми трудових конфліктів. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6. С. 40-43.

Швець Н. М. Роль профспілкової організації в реалізації працівниками на страйк. Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 145. С. 129–139. <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16679/1/Shvets-129-139.pdf>

Швець Н. М. Право на страйк: особливості застосування та обмеження. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 30–37. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14275/1/Shvets_30-37.pdf

Хотинська О. Дисциплінарна відповідальність та незалежність судді: у пошуках балансу. *Право України*. 2018. №3. С. 110-122. https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_3/pravo_2018_3_s7/

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3.03.1998 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>

Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

Про посилення судового захисту прав та свобод людини і громадянина : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997р. №7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-97>

Про утворення Національної служби посередництва і примирення : Указ Президента України від 17.11.1998 № 1258/98. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1258/98>

Положення про примирну комісію: Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18.11.2008 N 130. <https://ips.ligazakon.net/document/MUS9403>

Положення про трудовий арбутраж : Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 року N 135. http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/MUS9569.html

Положення про посередника: Наказ Національної служби посередництва і примирення від 18 листопада 2008 року N 133. <https://ips.ligazakon.net/document/MUS9521>

Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996р. №9. <https://ips.ligazakon.net/document/view/VS96005>

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992р. №14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>

Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6.11.1992р. №9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995р. №4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

Про практику застосування судами законодавства про оплату праці : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99>

Тема № 16. Нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю.

Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю потрібно розглядати як діяльність компетентних державних та громадських органів чи їх представників, спрямована на захист трудових прав працівників. У процесі цієї діяльності вони попереджують і виявляють порушення законодавства про працю з боку роботодавця, чи уповноважених ним осіб, поновлюють трудові права працівників та притягують до відповідальності винних у порушенні цих прав.

Вивчаючи дану тему, слід визначити різницю між державним наглядом і громадським контролем. Необхідно визначити які органи здійснюють державний нагляд, а які громадський контроль. Разом з тим, потрібно визначити функції профспілкової організації та трудового колективу щодо організації та здійсненні контролю за додержанням законодавства про працю.

Розглядаючи відповідальність осіб винних за порушення норм трудового законодавства, необхідно визначити види, підстави і умови адміністративної, кримінальної відповідальності таких осіб.

Тестові завдання:

1. Правове значення випробування при прийнятті на роботу виявляється:
у поширенні на працівника законодавства про працю в період випробування;
у перевірці відповідності працівника роботі, яка йому доручається;
у застережних умовах щодо випробування в наказі (розпорядженні) про прийняття на роботу;
у забороні встановлення випробування для окремих осіб;

2. Юридичне значення результатів випробування в разі прийняття на роботу:

у період випробування трудовий договір може бути розірваний лише на підставах, передбачених статтями 40 і 41 КЗпП України;

до закінчення встановленого випробування власник немає права звільнити працівника без погодження з первинною профспілковою організацією;

розірвання трудового договору за результатами випробування не може бути оскаржене в органах розгляду трудових спорів;

після закінчення строку випробування вважається, що працівник витримав випробування;

3. Обов'язкові умови трудового договору, про які повинні домовитись сторони під час прийняття на роботу для того, щоб договір вважався укладеним:

про трудову функцію працівника;

про встановлення випробування;

про встановлення неповного робочого дня або тижня;

про роботу в одну зміну при багатозмінному режимі праці;

4. Вид трудового договору, що може припинитись з ініціативи працівника на загальних умовах:

трудоий договір, який укладено на тимчасову або сезонну роботу без поважних причин;

трудоий договір, укладений на невизначений строк;

строковий трудоий договір без поважних причин;

будь-який договір;

5. В чому полягає значення трудової книжки:

обов'язковому її оформленні на всіх працівників, які працюють понад 5 днів;

вона є основним документом про трудову діяльність працівника;

обов'язковому занесенні до неї відомостей про роботу та заохочення, крім відомостей про стягнення;

обов'язковому запису до неї причини звільнення відповідно до закону з посиланням на відповідну статтю (пункт) закону;

6. Поняття робочого часу включає:

норму тривалості праці, встановлену законом чи на його основі;

фактично відпрацьований час і час, гарантований законом;

початок роботи;

час, протягом якого працівник повинен виконувати роботу;

7. Поняття часу відпочинку включає:

час, використаний на лікування;

час, використаний на санітарно-профілактичне лікування;

час, протягом якого працівник звільнений від свої трудових обов'язків;

час для годування дитини груддю;

8. Шкода є протиправною але не підлягає відшкодуванню, якщо вона заподіяна:

внаслідок невиконання заробітної плати;

під час непереборної сили;

у випадку нормального виробничо-господарського ризику;

унаслідок недотримання роботодавцем умови про виплату премії працівникові;

9. Переведення працівника на легшу роботу за станом здоров'я:

належить до обов'язків сторін;

здійснюється без працівника;

можливе тільки за згодою працівника;

здійснюється за згодою сторін;

10. Без погодження з працівником допускається:

переведення його на іншу роботу через простій;

переведення його в разі виробничої потреби на термін більше двох місяців;
переведення на роботу на інше підприємство, в установу, організацію в тій ж місцевості;
відсторонення його від роботи;

Контрольні питання:

1. Що таке нагляд та контроль за додержанням трудового законодавства?
2. Назвіть основні види нагляду і контролю за додержанням трудового законодавства?
3. Які форми взаємодії використовуються державними та громадськими органами нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю?
4. Чи наділені трудові колективи і профспілкові організації функціями щодо контролю за додержанням трудового законодавства?
5. За які правопорушення винних осіб можна притягати до кримінальної та адміністративної відповідальності за недотримання норм трудового законодавства?

Реферати:

1. Правове регулювання нагляду і контролю у сфері трудових відносин.
2. Права і обов'язки власника та керівника підприємства, установи, організації щодо організації охорони праці.
3. Повноваження Держінспекції праці, Міністерства праці та соціальної політики України, Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду.

Література:

Гетьманцева Н. Д. Становлення і розвиток трудового права як прояв єдності приватних і публічних засад. *Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності»*. № 4 (102). 2018 р. С. 83-92.

Кайло І.Ю. Види нагляду за дотриманням трудового законодавства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 64-71.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/4/13.pdf>

Кайло І.Ю. Недоліки та прогалини правового регулювання нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 5. Том 2. С.40-46. http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/5/part_2/7.pdf

Кучер О.В. Поняття та сутність нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Випуск 5. С. 55-59.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/5/10.pdf>

Кучер О.В. До питання співвідношення норм трудового й адміністративного права при регулюванні повноважень суб'єктів нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 3. С. 56-60.
<http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/3/9.pdf>

Середа О.Г. Оптимізація системи суб'єктів нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю. *Форум права*. 2014. №1. С.439-442.

Нормативно-правові акти:

Конституція України від 28.06.1996р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Кодекс Законів про Працю України від 10.12.1971р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В.Г. Ротань, І.В. Зуб. <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kzot.html>

Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-ХІІ.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

Про Державний комітет України з нагляду за охороною праці : Указ Президента України від 18.09.2002 № 834/2002. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/834/2002>

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

I. Загальна частина

1. Поняття трудового права і його місце в системі права України.
2. Предмет і метод правового регулювання трудових правовідносин.
3. Система трудового права.
4. Система трудового законодавства.
5. Функції трудового права.
6. Поняття і сутність джерел трудового права.
7. Класифікація джерел трудового права.
8. Загальна характеристика джерел трудового права України.
9. Конституція України як джерело трудового права України.
10. КЗпП України як основне джерело трудового права України
11. Правова сутність локальних джерел трудового права.
12. Система джерел трудового права.
13. Міжнародно-правові акти як джерела трудового права.
14. Поняття основних принципів трудового права України.
15. Класифікація принципів трудового права.
16. Зміст принципів трудового права.
17. Поняття суб'єкта трудового права України.
18. Класифікація суб'єктів трудового права.
19. Працівник як суб'єкт трудового права.
20. Роботодавець як суб'єкт трудового права.
21. Посадові особи підприємства, установи, організації (власник та керівник) як суб'єкти трудового права.
22. Трудовий колектив як суб'єкт трудового права.
23. Первинна профспілкова організація як суб'єкт трудового права України.
24. Види суб'єктів трудового права.
25. Поняття та ознаки трудових правовідносин.
26. Види трудових правовідносин.
27. Підстави виникнення трудових правовідносин.
28. Зміст трудових правовідносин.
29. Організаційно-управлінські правовідносини в галузі праці.
30. Система норм щодо забезпечення зайнятості населення.
31. Форми зайнятості населення.
32. Принципи працевлаштування.

33. Система органів з працевлаштування.
34. Правовий статус безробітного.
35. Види допомоги, гарантій і компенсацій безробітним.
36. Поняття та ознаки колективного договору.
37. Сторони колективного договору.
38. Зміст колективного договору і строк його дії.
39. Порядок укладення колективного договору.
40. Вирішення розбіжностей при укладенні колективного договору.

II. Особлива частина

1. Поняття трудового договору та його значення.
2. Умови укладення трудових договорів.
3. Зміст і форма трудового договору.
4. Строки дії трудового договору.
5. Види трудових договорів.
6. Зміна трудового договору
7. Переведення працівника на іншу роботу на іншу роботу.
8. Класифікація переведення працівників на іншу роботу.
9. Постійні переведення працівників на іншу роботу.
10. Тимчасові переведення працівників на іншу роботу.
11. Зміна істотних умов праці.
12. Підстави розірвання трудових договорів, їх класифікація.
13. Порядок розірвання трудових договорів.
14. Сторони трудового договору, їх правосуб'єктність.
15. Порядок припинення трудових правовідносин з ініціативи працівника.
16. Порядок звільнення працівників з ініціативи роботодавця.
17. Порядок оформлення звільнення працівників і проведення розрахунку з ними.
18. Правове регулювання строків випробування для різних категорій працівників.
19. Контракт як особлива форма трудового договору.
20. Трудовий договір з державним службовцем.
21. Трудовий договір з працівником, що приймається за конкурсом.
22. Трудовий договір про суміщення професій.
23. Трудовий договір про роботу за сумісництвом.
24. Трудовий договір з тимчасовими і сезонними працівниками.
25. Трудовий договір з фізичною особою-роботодавцем.
26. Відсторонення працівника від роботи.
27. Правове регулювання ведення трудових книжок.
28. Правові наслідки неправильного оформлення прийняття на роботу, переведення, звільнення.
29. Поняття, значення та правові наслідки атестації працівників.
30. Поняття робочого часу і значення його правового регулювання.
31. Види робочого часу.
32. Поняття та види режимів робочого часу.
33. Поняття, умови та порядок залучення до надурочних робіт.
34. Поняття та значення часу відпочинку.
35. Види часу відпочинку.
36. Право працівника на відпустку і гарантії його реалізації.
37. Види відпусток.
38. Види додаткових відпусток.
39. Соціальні відпустки.
40. Творчі відпустки.
41. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням.
42. Відпустки без збереження заробітної плати.
43. Порядок надання та оплати щорічних відпусток.

44. Поняття оплати праці та її структура.
45. Організація оплати праці на підприємстві.
46. Поняття заробітної плати та її види.
47. Види регулювання заробітної плати.
48. Порядок виплати заробітної плати.
49. Оплата праці при відхиленнях від встановлених нормальних умов праці.
50. Порядок обчислення середнього заробітку.
51. Індексація заробітної плати.
52. Обмеження утримань із заробітної плати.
53. Поняття і види гарантійних виплат.
54. Поняття і види компенсаційних виплат.
55. Відмінність заробітної плати від компенсаційних і гарантійних виплат.
56. Функції заробітної плати.
57. Мінімальна заробітна плата: поняття, функції, реформування.
58. Поняття, значення та правове регулювання дисципліни праці.
59. Методи забезпечення дисципліни праці.
60. Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку.
61. Система заходів заохочення як засіб забезпечення трудової дисципліни.
62. Поняття і види дисциплінарної відповідальності працівників.
63. Підстави і умови дисциплінарної відповідальності працівників.
64. Види і порядок застосування дисциплінарних стягнень.
65. Поняття, значення, функції матеріальної відповідальності сторін трудового договору.
66. Підстави та умови матеріальної відповідальності працівників.
67. Види матеріальної відповідальності працівників.
68. Визначення розміру шкоди та порядок її покриття.
69. Підстави, умови і матеріальна відповідальність підприємства, установи, організації за шкоду, заподіяну працівникові.
70. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність.
71. Поняття і зміст охорони праці, її правове регулювання.
72. Принципи правової охорони праці.
73. Загальні гарантії прав працівників на охорону праці.
74. Організація охорони праці на підприємстві.
75. Організаційно-правові форми забезпечення охорони праці.
76. Охорона праці жінок, молоді, осіб із зниженою працездатністю.
77. Розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.
78. Відповідальність за порушення трудового законодавства і правил з охорони праці.
79. Поняття та основні види нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю.
80. Органи, що здійснюють нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю.
81. Громадський контроль за додержанням законодавства про працю.
82. Поняття трудових спорів, їх види і причини виникнення.
83. Порядок вирішення індивідуальних трудових спорів.
84. Порядок вирішення колективних трудових спорів.
85. Поняття і види колективних трудових спорів.
86. Право на страйк і його реалізація.
87. Правові наслідки законного і незаконного страйку.
88. Органи, які розглядають трудові спори.
89. Підвідомчість трудових спорів та її види.
90. Позасудовий порядок вирішення трудових спорів.
91. Порядок і строки розгляду трудових спорів у КТС.
92. Розгляд індивідуальних трудових спорів судом.
93. Джерела міжнародно-правового регулювання праці.
94. Міжнародна організація праці: її структура, основні напрями діяльності.
95. Міжнародно-правові стандарти у сфері праці та трудових відносин.

96. Конвенції та рекомендації МОП як джерела трудового права..
97. Права громадян України за кордоном.
98. Трудові права іноземців в Україні.